

gazete duvar

kitaP.

SAYI: 147 YIL: 3

Bütün Şiirleri
Orhan Veli Kanık
Doğan
Kitap'tan...

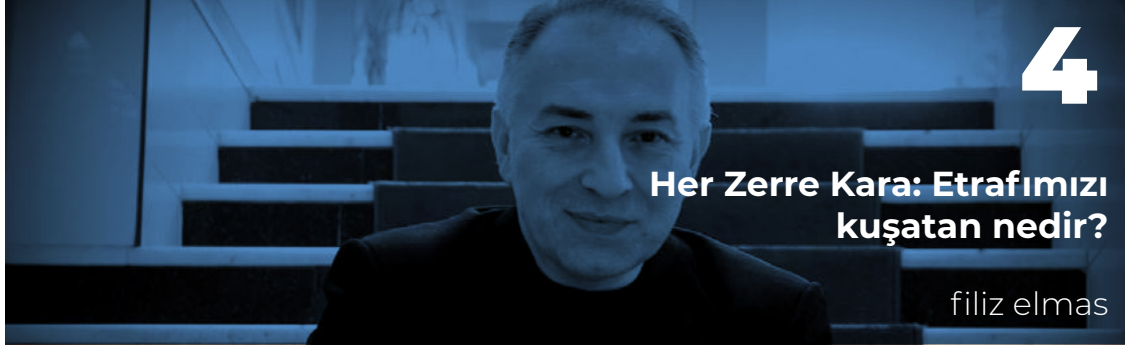

ÖZEN YULA

gazeteduvar.com.tr

ÖZEN YULA

4

**Her Zerre Kara: Etrafımızı
kuşatan nedir?**

filiz elmas

10

**Özen Yula:
Yazı yolunu bulur**

soner sert

16

**Domenico Starnone'nin
çizdiği hayaletler**

beyza ertem

23

Nazilerin 'kanlı adalet'i

ali bulunmaz

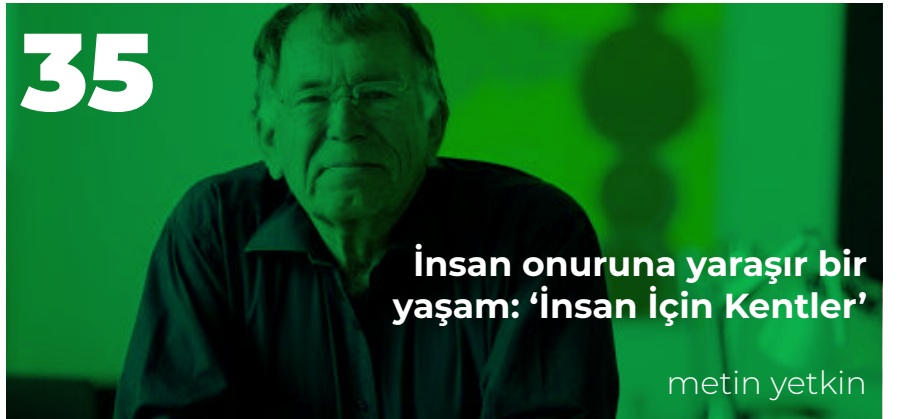
30

**Münir Göle sorguluyor:
Belki de...**

gölçin manka

35

**İnsan onuruna yaraşır bir
yaşam: 'İnsan İçin Kentler'**

metin yetkin

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar

Filiz Elmas, Soner Sert,
Beyza Ertem, Ezgi Sivrikaya

Ali Bulunmaz, Gülçin Manka, Metin Yetkin

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbaci

İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza Özen Yula'yı taşıdık. Yula'nın son romanı 'Her Zerre Kara', Doğan Kitap tarafından yayımlandı. Yula, roman boyunca kapitalizmin yarattığı kaotik görüntüyü ustalıkla tanımlıyor ve hakikat duygusunu belirgin kılıyor. Filiz Elmas inceledi...

Soner Sert'e konuşan Özen Yula, 'Her Zerre Kara'yı ve edebiyat yolculuğunu şöyle anlattı: "Kendi açımdan edebiyat alanında saygı duyduğlarım, sevdiklerim var; ama ben Özen'im, anlayana yolum başka, sözüm başka. Bunca yılda öğrendiğim bir şey varsa o da, edebiyatın harcıâlem ve alelade olamayacağıdır."

Alan E. Steinweis ve Robert D. Rachlin'in yayına hazırladığı 'Nazi Almanyasında Hukuk', Kıvılcım Turanlı Yücel çevirisiyle Zoe Kitap tarafından yayımlandı. III. Reich'taki hukuksuzluğu ve adaletsizliği konu alan 'Nazi Almanyasında Hukuk', bahsi geçen altyapının derinlemesine incelendiği; olağanüstü hâlin nasıl olağanlaştırıldığının anlatıldığı bir çalışma. Ali Bulunmaz yazdı.

Domenico Starnone'nin yeni romanı 'Şaka', Meryem Mine Çilingiroğlu çevirisiyle Sahi Kitap tarafından yayımlandı. Starnone kendini olduğu gibi, dosdoğru, yalın bir şekilde ifade edebilen anlatıcılara sahip olan ve başta telaştan uzak görünen hikâyelerin de nasıl gerilim dolu olabileceğini gösteriyor. Beyza Ertem'in kaleminden...

Münir Göl'e'nin son romanı 'Belki de', Alakarga Yayınevi tarafından yayımlandı. Kitapta kendi renksiz ve tekdüze hayatını da fon olarak kullanan yazar, yeri geldiğinde günümüz toplumuna, değişen yaşam biçimlerine, yozlaşan kent hayatına, kadın- erkek ilişkilerine ve arkadaşlıklara ait değerlendirmeler yapıyor, sorgulamalarda bulunuyor. Gülçin Manka yazdı.

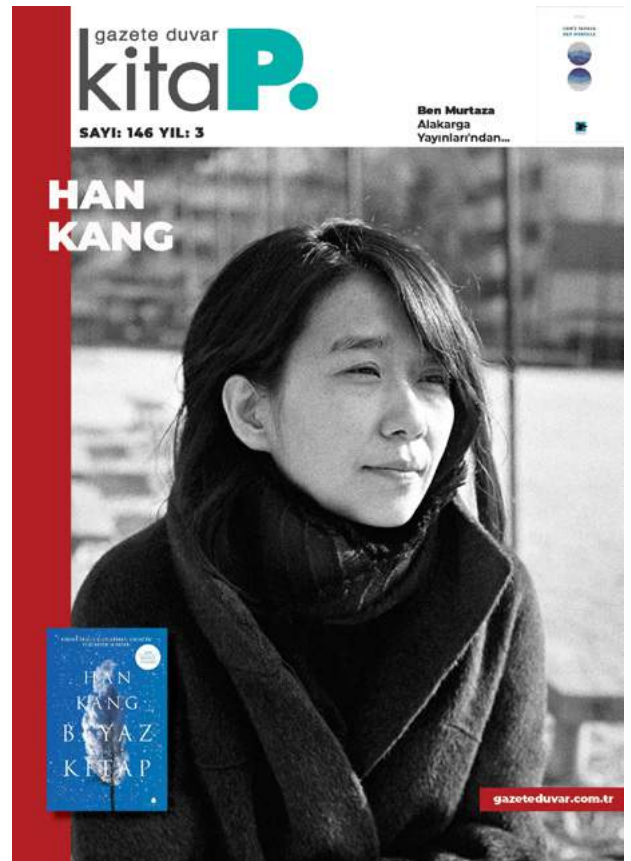
Jan Gehl'in 'İnsan İçin Kentler' kitabı Koç Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlandı. Metin Yetkin inceledi.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
HAN KANG...
O büyük çaresizlik

Her Zerre Kara: Etrafımızı kuşatan nedir?

Özen Yula'nın kitabı 'Her Zerre Kara', Doğan Kitap tarafından okurla buluştu. Yula, roman boyunca kapitalizmin yarattığı kaotik görüntüyü o kadar ayrıntılı bir ustalıkla tanımlıyor ki, hakikat duygusunu iyice belirgin kılıyor romanda.

filiz elmas

Özen Yula'nın da ifade ettiği gibi 'Her Zerre Kar' "Bizans'ın efsanesini anlatan Agavni'nin, eski Bizans'ın merkezi olan tarihi yarımadadan Galata'ya gelmesi ile başlayan simgesel anlamda tarihsel bir yolculuk" gibi farklı yolculuklar toplamı olarak kurgulanmış.

Her Zerre Kara Özen Yula, 280 syf., Doğan Kitap, 2021.

Özen Yula'nın yeni romanı 'Her Zerre Kara', Doğan Kitabevi tarafından yayımlandı. Romanı okuduğumda aklıma 2019 yılında kaybettiğimiz ünlü sosyolog Emmanuel Wallerstein'in bir analizi geldi. Wallerstein kapitalizmi, sonsuz sermaye birikiminin önceliği tarafından belirlenen tarihsel toplumsal bir "sistem" olarak ele alır. Bu sistemin başlangıcından itibaren sürekli büyümesinin etkisi, şeylerin sürekli metalaşmasıdır, insan emeği de bu sürece dahildir. Doğal kaynaklar, toprak, emek ve insan ilişkileri kendi özgün değerinden soyutlanır ve ona bir değişim değeri belirleyen pazarda metaya dönüşür. Dünya-sistemi sosyal bir sistemdir, sınırları, yapıları, üye grupları, meşruiyet kuralları ve bağdaşıklığı vardır. Sistem içinde ekonomik bir biçim olarak kapitalizm, ekonomik kazancın dağıtımını ve ekonomik kaybın sürekli olarak siyasi oluşumlar tarafından emilmesine dayanır.

'Her Zerre Kara' işte böylesi bir dünyada, Türkiye coğrafyasında, Yeni İstanbul'da geçiyor. Özen Yula'nın da ifade ettiği gibi metin "Bizans'ın efsanesini anlatan Agavni'nin, eski Bizans'ın merkezi olan tarihi yarımadadan Galata'ya gelmesi ile başlayan simgesel anlamda tarihsel bir yolculuk" gibi farklı yolculuklar toplamı olarak kurgulanmış. Öncelikle ifade etmeliyim ki, roman son derece akıcı üslupla yazıldığı için bir solukta okuyacağınız değerli bir yapıt. Ancak romanın aynı zamanda imgelem dünyasının zenginliği, dil kullanımı, mekân ve konu değişimlerinde başvurulmuş sinema tekniği, karakter açılımları birkaç kez okumanıza neden olacak derinliğe sahip. 'Her Zerre Kara'nın inceliklerle işlenmiş bir sanat eseri olduğunu da ifade etmeliyim. Bu nedenle yazımda sizlere, benim okurken keşfettiğim, 'Her Zerre Kara' yolculuğunuzda farklı kapılar açacağını umduğum, birkaç anahtarı sunacağım. Gerisi ise sizin romanda karşılaştı-

Romanın imgelem dünyasının zenginliği, dil kullanımı, mekân ve konu değişimlerinde başvurulmuş sinema tekniği, karakter açılımları birkaç kez okumanıza neden olacak derinliğe sahip.

đınız kapılarda, tanıdığınız yüzlerde ve benim de göremediğim daha nice mekânda saklı kalacak.

Romandaki bölüm başlıkları zaten okuyucuya anlatı boyunca nasıl bir dünyada dolaşacağını ipuçlarını veriyor. On üç bölümden oluşan eserde bölüm adlarına bir bakalım: B1R, 2Kİ, Ü3, DÖR4, BE5, 6LTİ, YE7İ, 8EKİZ, DO9UZ, 10N, 10N B1R, 10N 2Kİ, 10N Ü3. Aslında bu imgeler hepimizin sıradanlaştığı kapitalist pazarda bilgisayarların, tabletlerin, telefonların ekranlarına sıkışmış hayatlarımızın giderek isimden çok birer rakam grubuna dönüşmesini simgeliyor. Roman boyunca benzer biçimde zaman imgeleminde de aynı vurgu var. Her bölümde anlatılan olaylar kimi kez geriye dönüşleri içerse de süreç olarak kapitalizmin her zerremize nüfuz ettiği ve böylece insan olma biçimini belirlediği bir dönemde yani “sınırsız ve sonsuz şimdiki zaman”da geçiyor.

‘Her Zerre Kara’da mekânlar geniş bir yelpazede sunuluyor. Bu kimi zaman köşe başında rastladığımız bir kafe, kimi zaman iş çıkışı koşarak gittiğimiz fitness center, bazen reyting peşinde koşan prodüksiyon şirketi, bazen de trendi bir bar olabiliyor. Seçilen mekânların ortak özelliği ise kimliğimizi bulmak için çaba harcadığımız, bireysel tercihlerimizden uzak ve sistem içinde tanımlanır, fark edilebilir olmak umuduyla zaman geçirdiğimiz, kısaca belli markalar altında yer almak için sığındığımız uzamlar olması. Ayrıca bu uzamlarda kapitalizmin her birimizin zevkini belirlemek için sunduğu yeni ürünler, kâr maksimizasyonu için gerçekleştirdiği farklılaştırılmış mallar tarafından çizilen, çepeçevre kuşatıldığımız reklamlarla kaplı, karmaşık, kaotik bir yapı sergiliyor. Kafede duvarlar tablolarla, masaların üstü çeşit çeşit bardaklar,

Her Zerre Kara'da mekânlar geniş bir yelpazede sunuluyor. Bu kimi zaman köşe başında rastladığımız bir kafe, kimi zaman iş çıkışı koşarak gittiğimiz fitness center, bazen reyting peşinde koşan prodüksiyon şirketi, bazen de trendi bir bar olabiliyor.

kurabiyeler, kahve makineleri ile caddeler neon ışıklar, son model arabalar, evlerimiz bilgisayarlar, televizyonlar, çantalarımız, Iphonelar, kulaklıklar, üzerimize giydiğimiz pantolon, tişörtler kısaca modanın her yıl sunduğu tarzlar ve hatta vücudumuza yaptırdığımız trendi dövmele ve piercinglerle dolu.

Yula, roman boyunca kapitalizmin yarattığı kaotik görüntüyü o kadar ayrıntılı bir ustalıkla tanımlıyor ki, hakikat duygusunu iyice belirgin kılıyor romanda. “Kahveler kutu kutu. Farklı renklerle, posterlerle, imitasyon mozaik zeminlerle, plak, kaset, pikap, teyp gibi yirminci yüzyılın alametifarikalarıyla ya da birtakım tuhaf polyester kuklalar, biblolarla yüklenmiş rafları ve pervazlarıyla farklılık sunmaya çalışırken aynı aleladeliliğin sınırlarında bir o yana bir bu yana salıncak sallıyorlar.” Süreç romanın sonuna dek sizi kovalıyor ve duygusal olarak yazarın çizdiği sona hazırlıyor. Romandaki dil kullanımına kişiler özelinde baktığımızda ise okurken hoş bir gülümseme ile tanıdık gelen klişelerin bu konuda benim favorilerim, ‘aynen’, ‘sıkıntı yok’ ve ‘sorun yok bro’ idi- kullanımı ile anlatılan kişilerin sokakta her gün rastladığımız, yaşayan insanlar olmasına yardım ediyor.

Romanda farklı gelir gruplarından, farklı işler yapan İstanbul’un değişik semtlerinde yaşayan insanlar anlatılıyor: Kafede çalışan Muhammed kısaca Mami, Suriyeli kız çocuğu Saya ve ailesi, ünlü bir televizyon yapımcısı Aybüke İlgin, prodüksiyon şirketinde çalışan İlayda, fitness center çalışanı Cengiz, Sena ve Büşra kardeşler, DJ İdris ve arkadaşı Feramuz, Alzheimer hastası Bayan Agavni, dilsiz Medine, tiyatro bölümü öğrencisi Ayda, nargile kafenin kralı Bışbış, falcı Sitare, bar işletmecisi Cenk, çalışanı Şerha ve sevgilisi Bünyamin, dolmuş şoförü Ramazan,

Seçilen mekânların ortak özelliği ise kimliğimizi bulmak için çaba harcadığımız, bireysel tercihlerimizden uzak ve sistem içinde tanımlanır, fark edilebilir olmak umuduyla zaman geçirdiğimiz, kısaca belli markalar altında yer almak için sığındığımız uzamlar olması.

yaşam koçu Coşkun Ermiş. Kahramanlarımızdan yoksul olanlar Haliç tarafında Balat'ta (Medine) ya da şehrin dış mahallelerinde, nispeten yeni kurulan semtlerindeler (Ramazan ve ailesi). Sınıf atlayanlar ise lüks semtlerde (Aybüke İlgin Emirgân'da ya da astrolog/falcı Sitarre Kanlıca'da) yaşıyorlar. Bence bu konuda zor olan bu kadar farklı yelpazede yer alan insanı roman boyunca kanlı-canlı var edebilmekte. Ama Yula, hepsinin farklı birer birey olmasını ayrı dil kullanımı, ayrı giyim kuşam biçimi, farklı aşk anlayışları, farklı inançları, farklı yeme-içme alışkanlıkları ile tanımlayıp yaşatabiliyor ve bir potada yoğuruyor. Evet çok farklılar ve evet aynılar. Hepsi sevgisiz, hepsinin mutsuz bir çocukluğu var, hepsi de kapitalizmi damarlarına kadar işleyerek yaşamış, acımasız, şiddet eğilimli ve liberal toplumun birer kopyası olan kapitalizmin yiyip kustuğu artıklar. Onlar için şiddet her yerde, gece yarısı sokaklarda, halka açık yerlerde, Üsküdar iskelesinde, yabancı bir ülkede köprüde, Kadıköy meydanında, evimizin içinde, sevgilimizin kemerinde ve yetimhane arkadaşımızın tabancasının ucunda... Acımasız bir şiddet var, kemikleri kıran, kemerle döven, demirle kafataslarını çatlatan, minibüsle yolcuları ezen, hasta yaşlı kadınlara tecavüz eden, küçük çocukları sokaklara atan bir şiddet.

'Her Zerre Kara', Suriyeli çocuklardan kadınlara, reyting uğruna kanser hastalığından rap ve arabesk müziğe kadar her şeyin satılık, her şeyin meta olduğu pazarda geçiyor. Bu dünyadaki sanal âlem ise bizlere sermayenin yeni bir formu olarak sunuluyor. Bu formda evlilik veya arabuluculuk siteleri, troller, reytingler, sözlük yazarları var. Artık böylesi bir dünyada pisliğe bulaşmamış hiçbir yer, Yula'nın betimlemesi ile toz yumakları içinde kalmamış hiçbir mekân yok. Hiçbirimiz, hiçbir şeyi temizleyemiyoruz.

Bu dünyada sığınacak evlerimiz yok, konuşacak dostlarımız yok, huzurlu tek bir günümüz yok. Hepimiz bizi kuşatan bu girdapta eriyoruz, yok oluyoruz, sarı neon ışıklarda, cızırtılı seslerde, sivilaşıyoruz, akışkan, yapışkan bir hale dönüşüyoruz, kayboluyoruz, şeffaflaşıyoruz, yok oluyoruz.

Ben romandaki bir diğer ustalık işinin bu kadar zengin malzemeyi bir arada tutmak ve hepsini aynı fotoğraf karesinde birleştirebilmekte saklı olduğunu düşünüyorum. Yula, sizlere sunduğum bunca insan, mekân ve olayı tekdüze bir çizgide yazmamış. Bir karakter bir bölümde karşımıza çıkıyor bizler onu tanıyor, merak ediyoruz. Ancak yazar onu o mekânda bırakarak sinema tekniği ile başka bir sokak, başka bir ev ve başka bir insana geçiyor. Birkaç bölüm sonra farklı bir çizgideki olaylar ile kişiler birleşiyor. Daha önce sokakta gördüğümüz Suriyeli kız evine ulaşıyor, birinci bölümde tanıdığımız ve kız kardeşini kaybeden Sena, başka bölümlerde sadece barda bir an gördüğümüz bir astroloğun Kanlıcadaki evine gidiyor. Prodüksiyon şirketinde tanıdığımız yönetici, başka bir evde başka bir hayatı bize anlatıyor. Bu kadar girift bir metinde tüm olaylar, kişiler inandırıcı ve yaratıcı bir zeminde buluşuyor.

Romanı okuduğunuzda etrafımızı kuşatan nedir diye soracaksınız eminim. Yazının başında sizlerle paylaşmıştım. Kayıtsızlık halinin hâkim olduğu kapitalist sistemde önemli olan ekonomik kazancın dağıtımı ve ekonomik kaybın sürekli olarak siyasi oluşumlar tarafından emilmesi. O zaman etrafımızı kuşatan nedir? Nasıl tanımlanabilir? Özen Yula o tanımlamayı 'Her Zerre Kara'nın sonunda net bir biçimde yapıyor. Sizleri Özen Yula'nın dünyasında 'Her Zerre Kara' ile baş başa bırakıyorum.

“

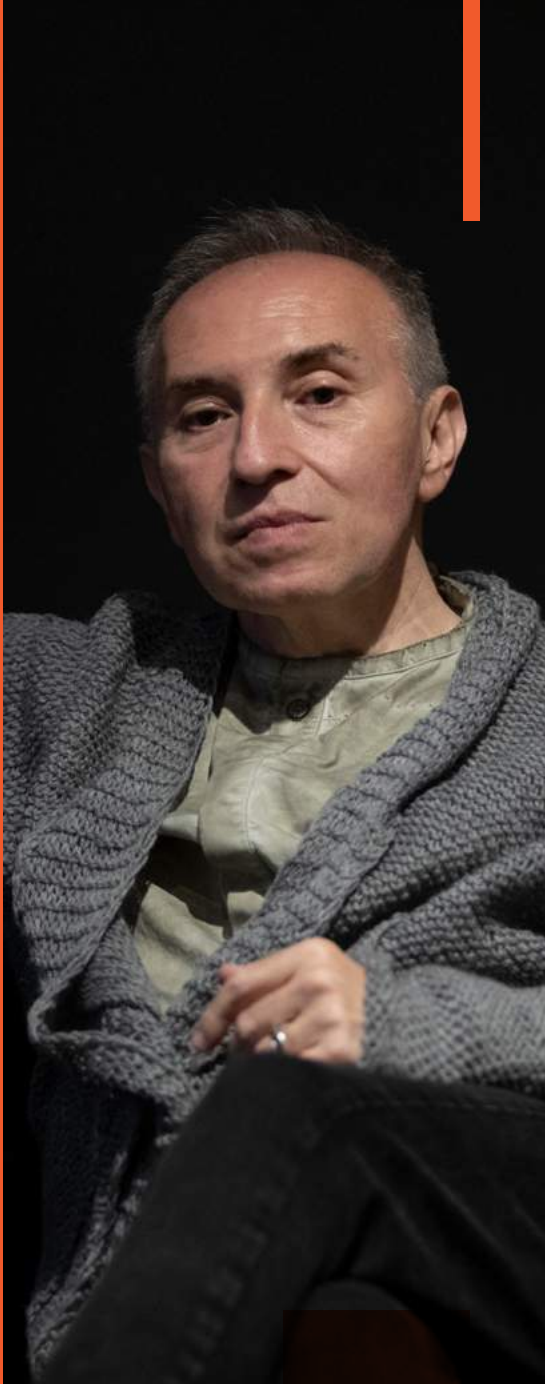
Romandaki bir diğer ustalık işinin bu kadar zengin malzemeyi bir arada tutmak ve hepsini aynı fotoğraf karesinde birleştirebilmekte saklı olduğunu düşünüyorum. Yula, bunca insan, mekân ve olayı tekdüze bir çizgide yazmamış.

Özen Yula: Yazı yolunu bulur

Özen Yula'nın son romanı 'Her Zerre Kara' Doğan Kitap tarafından yayımlandı. Yula, "Kendi açımdan edebiyat alanında saygı duyduklarım, sevdiklerim var; ama ben Özen'im, anlayana yolum başka, sözüm başka. Bunca yılda öğrendiğim bir şey varsa o da, edebiyatın harciâlem ve alelade olamayacağıdır" dedi.

soner sert

Fotoğraflar: Cem Türkel

Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olduktan sonra Ankara Üniversitesi DTCF Tiyatro Bölümü'nde yüksek lisans yapan Özen Yula, yayınevlerinde editörlük, ajanslarda metin yazarlığı, pek çok dizide senarist olarak çalışır. On dört dile çevrilen eserleriyle Hal-dun Taner Öykü Ödülü, Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü, Afife Ödülleri, Cevat Fehmi Başkut En Başarılı Yazar Ödülü, İsmet Küntay En İyi Oyun Yazarı ve En İyi Yönetmen Ödülü, Sevda Şener Tiyatro Yazarlığı Ödülü gibi ödüller kazanan Yula ile bir araya geldik ve Doğan Kitap'tan çıkan son romanı 'Her Zerre Kara'yı konuştuk.

Eserlerinizin ödüllendirilmiş, yazdığınız bir metnin –oyun, senaryo ya da roman/hikâye- bekleniyor ve talep görüyor olması rehavete sebep oluyor mu? Ne hissettiriyor bu durum size?

Bir metnin değerini sadece ödüller değil, zaman belirler. Dolayısıyla talep gören metinler yazmaktan ziyade, anlatmak ihtiyacını duyduğum metinleri yazmam önemli benim için. Elbette beğenilmesi, birilerinin sizin yazdıklarınızı talep etmesi insana güven veriyor. Ama benim için bunlar belirleyici olmadı. Şimdiye kadar belki başka bir yazar olsa çok daha fazla yazardı. Ama bu kadarı benim için kâfi. Bir derdiniz varsa ya da anlatmadan duramayacağınız bir durum varsa yazarsınız. İnsan kendini unutturmamak için yazıyorsa o çabayı hemen hisseder-siniz ve size iyi gelmez. Yazı zaten yolunu bulur.

Farklı disiplinlerde eser üretiyorsunuz. Kalem bazen zihinden bağımsız hareket eder. Oyunlaştırmaya çalıştığınız bir hikâyenin zamanla romanlaştığı ya da tam tersi bir durum oldu mu? Varış noktasını önceden kestiremediğiniz oluyor mu?

Yazarlığa ilk başladığım zamandan bu yana hep önceliği yazacağım meseleye verdim. Dili nasıl kullanacağımı, metnin harcını nelerle karacağımı, biçimini hangi yollarla sağlam tutacağımı düşünürüm.”

Genelde yazarlığa ilk başladığım zamandan bu yana hep önceliği yazacağım meseleye verdim. Dili nasıl kullanacağımı, metnin harcını nelerle karacağımı, biçimini hangi yollarla sağlam tutacağımı düşünürüm. Kurguyu önceden kaba hatlarıyla belirlerim. Her yazarın ayrı ayrı yöntemleri olabilir. Benimki bu. Dolayısıyla kalemin zihinden bağımsız hareket etmesine pek izin vermem. Elbette kendi yoluna bırakırım, anlatı akıp gider; hatta kahramanlar alıp başlarını gider. Ama genel olarak başta ne türde yazmaya karar verdiğem o türün olasılıkları ve sınırları içinde çalışırım. O sınırların dışına taşmamaya uğraşırım. Genelde melez yapılara ve anlatı biçimlerine açığım.

‘Her Zerre Kara’da yoğun bir şekilde eski/yeni ve geçmiş/gelecek/şimdi duygusu hakim. Zaman olgusu eserinizin tam ortasına yerleşmiş. Bu duygu, içinde bulunduğunuz dönemle, yazarlığınızın belirli bir eşiği aşmış olmasıyla ilgili olabilir mi?

Şimdiye dek bütün yazdıklarım da hep zamanla bağlantılı durumları anlattım. Zamanın hepimizi, olaylara ve mekâna dair durumları belirleyen bir yapısı var. Bu gezegende bizi en sınırlayan şey o. Her şey, zamanla ya da yokluğuyla anlam kazanıyor. Durum böyle olunca da romanımın özü onunla kaim. Olgunluk dönemimi yaşarken Zaman’la alış-verişim de olgunlaşmış olabilir. Onunla asıl hesaplaşmamı ölümsüzlük üzerinden ‘Hayat Bir Kere’ adlı romanımda yapmıştım. Şimdi ise İstanbul’un diğer bütün zaman kiplerini yitirmiş bugününü anlatmak istedim. Önyargısız, hilafsız, görüldüğü gibi, bize yansıdığı üzere. Muhafazakâr bir yapı içerisindeki farklı kahramanlar günümüz koşullarıyla paralel yaşamaya çabalayarak ne ölçüde var olabiliyorlar üzerinden çeşitli sorularım var. Hâlihazırda bütün kahramanların da bu konuyla ilgili soruları var zaten. O size

Her Zerre Kara Özen Yula,
280 syf., Doğan Kitap, 2021.

Kurguyu önceden kaba hatlarıyla belirlerim. Her yazarın ayrı ayrı yöntemleri olabilir. Benimki bu. Dolayısıyla kalemin zihinden bağımsız hareket etmesine pek izin vermem. Elbette kendi yoluna bırakırım, anlatı akıp gider; hatta kahramanlar alıp başlarını gider. Ama genel olarak başta ne türde yazmaya karar verdiğim o türün olasılıkları ve sınırları içinde çalışırım.”

verili olanla, sizin yaşamak zorunda olduğunuz arasında salınan varoluş sorunu daha sert hesaplaşmaları barındırıyor içinde.

‘İSTANBUL, MİMARİSİ, EKOLOJİSİ, KOKULARI, SESLERİYLE ALELACAYIP BİR SANAT ESERİ’

‘Her Zerre Kara’ İstanbul’a yakılmış bir ağıt hissi uyandırdı bizde. Kentin arka planını oluşturduğu hikâyede, bazen karakterler ve kent yer değiştiriyor. Tarihsel bağlamda bakıldığında İstanbul’u sanat eserlerine konu ettiren özelliği ne sizce?

İstanbul Konstantiniyye’den, Dersaadet’ten bu yana hep bir merak ve cazibe merkezi. Cidden de çok cazibeli, cerbezeli, efsunlu bir yer baktığınızda. Zamanın akışıyla keskinleşen farklı özellikleri var. İnsanı derin bir “onu anlama” dürtüsüyle etkisi altına alıyor, güzel sesleriyle kandırıyor ve bırakmıyor. Bu sayede de birçok sanat eserinin merkezine oturmuş ve kendisi bir sanat eseri zaten. Mimarisi, ekolojisi, kokuları, sesleriyle alelacayip bir sanat eseri özünde. Mahvetme çabalarımıza rağmen bu kadar bize dayanabilen bir şehir umarım şimdiki de gömer, torunlarını da! Ama öte yandan, kendine bu kadar meftun eden bir kent son derece acımasız da olabiliyor. Nadanlığı, başına buyrukluğu, boyun eğmezliği onu farklı kılıyor.

Eserinizde, günümüzde sosyal hayatta kullanılan ve fakat –online gibi, cool gibi- Türkçe olmayan kelimeler de var. Yakın zamanda bir siyasi tartışmaya da konu olan dil hususunda ne düşünüyorsunuz? Edebiyatta yazarın böyle bir sorumluluğu var mı?

Dilin organik bir yapısı var ve dönüşür. Bu sözcükleri ve teknolojiyle, günümüz trendleriyle gelen birçok sözcüğü olduğu gibi kullanmamın

bir nedeni var elbette. ‘Her Zerre Kara’da bu sözcüklerle örülmüş ve bunları reddetmeyen yeni bir yapıyı anlatırken o yapının dilini yeniden yorumlamayı tercih ettim. Arada anlatıcı olarak eski Türkçe sözcükleri de, teknik birtakım terimleri de, argoyu da, rap’i de kullandım. Bu kurduğum melez dil, aslında İstanbul’un bugününde yaşayan ve yaşatılan bir dil. Bu defa hepsi farklı bir bütünsellikte ve melezlikte bir araya geldi.

Romanı şimdiki zaman kipinde kaleme alıyorsunuz. Bu durum yalnızca bugüne dair bir hikâye anlatmakla ilgili değil bizce. Zira geçmiş zaman kipi bir konfor sağlarken, şimdiki zaman kipi cesaret ister. Bugünün varoluşunu, koşullanışını ve biçimlenişini, bugünden anlatmak size kendinizi cesur hissettiriyor mu?

Bu romanın dilini böyle kurmak kendimi rahat hissettiriyor ve yapmam gerekeni yaptığımı düşündürüyor. Çünkü en başından, bilinçli bir tavır olarak şimdiki zaman kipini seçtim. Olması gerekeni hiçbir zaman cesaret diye değerlendirmem. Geçmiş sadece rivayet kipiyle var bu romanda. Şimdiki zaman ve bütün zamanları içeren geniş zaman içinde anlatılıyor ‘Her Zerre Kara’. Roman konusunda on iki yıl suskunluktan sonra bunun olması daha doğal. Daha önce yazdıklarımın farklı anlatamayacaksam zaten niye yazayım ki! Her yazarın kendi edebiyat serüvenindeki arayışı yeni rotasını da belirler. Bu roman da bir sonrakine geçiş için el veriyor ben-
ce. Tabii yazarsam o da!

‘BEN ÖZEN’İM, ANLAYANA YOLUM BAŞKA, SÖZÜM BAŞKA’

‘Her Zerre Kara’da yer yer edebiyatçılardan bahsediyor, Oğuz Atay’dan Peyami Safa’ya,

İstanbul
Konstantiniyye’den,
Dersaadet’ten bu
yana hep bir merak
ve cazibe merkezi.
Cidden de çok
cazibeli, cerbezeli,
efsunlu bir yer
baktığınızda. Zamanın
akışıyla keskinleşen
farklı özellikleri var.
İnsanı derin bir “onu
anlama” dürtüsüyle
etkisi altına alıyor,
güzel sesleriyle
kandırıyor ve
bırakmıyor.”

Geçmiş sadece rivayet kipiyle var bu romanda. Şimdiki zaman ve bütün zamanları içeren geniş zaman içinde anlatılıyor ‘Her Zerre Kara’. Roman konusunda on iki yıl suskunluktan sonra bunun olması daha doğal. Daha önce yazdıklarımın farklı anlatamayacaksam zaten niye yazayım ki!

Dickens’ten Mevlânâ’nın Mesnevisi’ne kadar salınıyorsunuz. Gelenek meselesi her daim tartışılabilir. Kendinizi Türkçe edebiyatta bir geleneğe ait hissettiğiniz oluyor mu?

Sevdiğim yazarlar var, etkilendiklerim de. Ama aslına bakarsanız birilerini bir geleneğe dayandırmak okur ya da eleştirmen / edebiyat incelemecisi olarak bizi rahatlatır hep. O yazarı da ehlileşmiş gösterir. Yurt dışı meselesinde de böyle bu. Anna Kavan’a “Kafka’nın kız kardeşi” demek, onu bir kategoriye koyup okurunu belirlemek için yapılır; ancak Anna Kavan’ın edebiyatçı kişiliğini hiçe sayar. Elbette edebiyatta yazınsal yakınlıklar, akrabalıklar, hısımlıklar var. Ama örneğin Asaf Hâlet Çelebi’yi koskoca bir gelenekten beslendiği halde kimlere eklemleyebiliriz? Onun değeri yegâneliğinde ve çeşitliliğinde yatar. Ama kendimizi rahatlatmak için Mevlevî geleneğe dahil etmeye kalkışırız. Benzer durumlar Fûruzan için de geçerli, Leyla Erbil için de. Kendi açımdan edebiyat alanında saygı duyduklarım, sevdiklerim var; ama ben Özen’im, anlayana yolum başka, sözüm başka. Bunca yılda öğrendiğim bir şey varsa o da, edebiyatın harcıâlem ve alelade olamayacağıdır.

Günleriniz nasıl geçiyor? Hazırladığınız yeni bir çalışma var mı?

“Günler tepelerden aşağı koşan atlar gibi” geçiyor. Ama pandemiyle beraber bazen hep aynı güne uyanıyormuşum hissi de var. Çevrimiçi yazarlık derslerimde sevdiğim bir ekip oluştu. Rejilere devam ama malum tiyatrolar kapalı. Okuyorum, seyrediyorum, dinliyorum, öğrenmeye gayret ediyorum. Her gün birkaç yeni bilgi öğreniyorum hayatın farklı alanlarında. Bir film hikâyesi üzerinde çalışıyorum kendim için. Böyle böyle geçiyor günler.

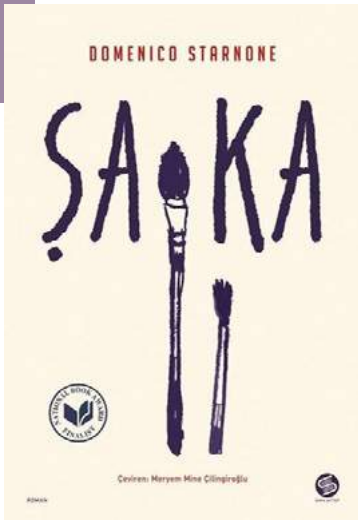
Domenico Starnone'nin çizdiği hayaletler

Domenico Starnone'nin yeni romanı 'Şaka', Meryem Mine Çilingiroğlu çevirisiyle Sahi Kitap tarafından yayımlandı. Starnone kendini olduğu gibi, dosdoğru, yalın bir şekilde ifade edebilen anlatıcılara sahip olan ve başta telaştan uzak görünen hikâyelerin de nasıl gerilim dolu olabileceğini gösteriyor.

beyza ertem

İtalya'nın Napoli'sinde hayat bulan 'Şaka', hem romanın anlatıcısı hem de başkişisi konumunda yer alan sanatçı Daniele Mallarico'nun aktardıkları aracılığıyla Napoli sokaklarına, kültürüne ve insanlarına ait birçok unsur da barındırıyor.

Şaka, Domenico Starnone, Çevirmen: Meryem Mine Çilingiroğlu, 168 syf., Sahi Kitap, 2021.

Domenico Starnone'nin Sahi Kitap tarafından yayımlanan romanı 'Şaka', bir dede-torunun ilişkisi üzerinden hayatı, yaş almayı ve insanın hafızası ile ruh durumu arasındaki gerilimi ele alıyor. Orijinal adı 'Scherzetto' olan romanın Türkçe çevirisi Meryem Mine Çilingiroğlu'na ait. İtalya'nın Napoli'sinde hayat bulan bu uzun hikâye, hem romanın anlatıcısı hem de başkişisi konumunda yer alan sanatçı Daniele Mallarico'nun aktardıkları aracılığıyla Napoli sokaklarına, kültürüne ve insanlarına ait birçok unsur da barındırıyor. Starnone'nin Napoli'li olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, yazarın aşına olduğu bir bölgeye odaklanmayı, kendi insanlarının diliyle konuşmayı tercih ettiğini söylemek mümkün. Bu tutumunun yine Napoli'nin ruhunu yansıtan Elena Ferrante'yi hatırlattığını da...

Starnone, lise öğretmenliği yaptığı yıllarda deneyimlediği ilginç hadiselerle ilgili yazdığı yazılarla adını duyurmuş bir yazar. Çeşitli gazeteler ve mizah dergilerinde yayımlanan yazılarından sonra, roman yazmaya başlayan yazarın kitapları filmlere konu oldu. 'La scuola' (1995) ve 'Denti' (2000) adlı filmler romanlarından uyarlandı. Öte yandan, 'Via Gemito' adlı romanı İtalya'nın prestijli ödüllerinden Strega'ya değer görüldü. Starnone'nin Napoli'yle olan bağı, bahsettiğim üzere, Elena Ferrante'yi hatırlatıyordu. Öyle ki 2006 yılında kimliği bir sır gibi gizlenen yazar Ferrante olma ihtimali üzerinde duruldu ve Starnone çeşitli iddialarla gündeme geldi. Bugün Roma'da yaşamını sürdüren yazar, çağdaş İtalyan edebiyatının önemli bir parçası.

BELKİ DE ASIL ŞAKA NAPOLİ'YE DÖNMEKTİR

Eski' bir eve dönmek, her zaman zor. Çocukluğumuzu, ilk gençliğimizi geçirdiğimiz sokakları bile isteye terk ettiysek o sokaklarda yeniden yürümek zor. Anılar arasında bir gezintiye çıkmak, tanıdık yüzlerle karşılaşmak, kaçtığımız bir kente yeniden ayak basmak zor. Yazar Starnone, uzun bir ömrün bütün deneyimlerine sahip olan sanatçı Daniele Mallarico üzerinden 'dönmek' meselesini kurcalıyor 'Şaka'da. Onun tabiriyle 'hayaletli bir ev' aracılığıyla...

'Eski' bir eve dönmek, her zaman zor. Çocukluğumuzu, ilk gençliğimizi geçirdiğimiz sokakları bile isteye terk ettiysek o sokaklarda yeniden yürümek zor. Anılar arasında bir gezintiye çıkmak, tanıdık yüzlerle karşılaşmak, kaçtığımız bir kente yeniden ayak basmak zor. Yazar Starnone, uzun bir ömrün bütün deneyimlerine sahip olan sanatçı Daniele Mallarico üzerinden 'dönmek' meselesini kurcalıyor 'Şaka'da. Onun tabiriyle 'hayaletli bir ev' aracılığıyla...

70'li yaşlarında bir dede ve asla durmak, yorulmak bilmeyen 4 yaşında bir çocuk; Mallarico ve Mario. Biri uzun bir yolun sonunda, diğeri henüz ilk adımlarını atıyor. Aralarında harika bir dede-torun ilişkisi yok, üstelik Mallarico ne bir çocuğun nazıyla oynayacak karakterde ne de onun peşinde koşacak enerjiye sahip. Starnone, henüz birinci sayfada ömrünü çizerek geçirmiş olan Mallarico'nun kendini anlatmasına imkân tanıyarak onun hem fiziki hem de ruhsal durumunu anlamamızı sağlıyor. 70'ini geçmiş olan ve uzun süredir dul olduğu için yalnız yaşamaya alışmış olan sanatçı Mallarico, fiziksel ve zihinsel olarak oldukça savunmasız. Görünüşe göre dostları yahut bir çevresi kalmamış, muhatap olduğu genç editör dışında arayanı da yok. Starnone, kendi halinde, kendi düzeninde yaşayan ihtiyarın yarattığı bu 'güvenli alanı' tehdit edecek bir olay geliştiriyor ve hikâye de böyle başlıyor.

Evlendiğinden beri Napoli'de, Mallarico'nun anne ve babasından miras aldığı evde yaşayan Betta, babasını oğlu Mario'ya bakmak için Milano'dan Napoli'ye davet ediyor. Yine sözlerinden anladığımız kadarıyla Mallarico'nun ne kızıyla ne kızının eşiyle ne de torunuyla yakın bir ilişkisi yok. Ağır bir ameliyattan yeni çıktığını ve iyileşme sürecinin de yavaş ilerlediğini bildiğimiz ihtiyar, bunlar yaşanırken de yalnız

Evdeki her şey, derhal, uygunsuz bir kıyafete bürünmüş gibi geldi gözüme. Ya da kıyafet uygundu da, ne bileyim, sanki zift kaplı bir magmaya, bir timsaha, bir bonobo maymununa ya da daha da kötüsü, probiontlara, gelişigüzel birleşmiş organizmalara giydirilmiş gibiydi.”

kalmış, yalnızca kızından birkaç telefon almış. Böylesine derin bir yalnızlığa gömüldüğünden, yalnızca kendisine yönlendirilen çizim işlerini yaparak oyalandığından, Mallarico ne Napoli'ye gitmek istiyor ne de torununa bakmak için herhangi bir heves kırıntısı gösteriyor. Üstelik yeni bir iş alıyor ve bu işi yetiştirmek için kısıtlı bir zamanı var. Yeteneğinin de yaş aldıkça onu terk ettiğini hesaba kattığımızda, ihtiyarın bu davete gönülsüzce icabet ettiğini söylemek mümkün.

“Evdeki her şey, derhal, uygunsuz bir kıyafete bürünmüş gibi geldi gözüme. Ya da kıyafet uygundu da, ne bileyim, sanki zift kaplı bir magmaya, bir timsaha, bir bonobo maymununa ya da daha da kötüsü, probiontlara, gelişigüzel birleşmiş organizmalara giydirilmiş gibiydi.” (s. 17)

Mallarico, hayaletli eve adım atar atmaz bu evde kendisine ‘yabancı’ birçok unsur olduğunu fark ediyor. Kızı ve eşi arasında hiç bitmeyen bir gerilim var. Bu gerilim çocukları Mario'ya yansımada da evde bir huzursuzluk atmosferi yarattığı ve ne kadar ‘mutlu aile tablosu’ çizilse de bunda başarıya ulaşılmadığı aşikâr. Mario'nun bilmiş tavrı, ukala konuşma tarzı, her zaman ‘ben’ diyen dili ve kendini/yalnızlığını oyalamak için icat ettiği oyunlar bunun en mühim göstergesi. ‘Normal’ bir çocuktan çok farklı Mario. Keskin bıçaklar kullanabiliyor, akşam yemeği yahut kahvaltı hazırlayabiliyor, cezveyi suyla doldurup ocağın altını yakabiliyor; elektrikli aletlerle, ulaşamadığı yerlere ulaşmak için sandalyelerle, ağır alet çantasıyla bile mükemmel bir ilişkisi var. Starnone, Mario'yu bu nitelikleriyle çizerek okurda müthiş bir merak duygusu uyandırıyor. Mallarico ise anne ve babasının her davranışına durmadan övgüler yağdırdığı Mario için şöyle düşünüyor: “Çok büyük birisi olduğunu zannederek büyüyecek, diye düşündüm içimden, dün-

Romanın en ilgi çekici yanlarından biri Mallarico ve Mario'nun zıt kutuplar olarak çizilmesi ve Mallarico'nun Mario'nun hareketleri sayesinde birçok şeye karşı tavrını yeniden keşfetmesi. Üstelik bu ikilinin bir bağ kurmasını sağlayan 'ortak' bir yetenekleri de var: Resim kabiliyeti.

yaya çok büyük şeyler yapmak için geldiğini düşünecek.” (s. 90) Öte yandan, zamanla ihtiyar Mallarico'nun bir çocuğa, Mario'nunsa bir yetiştikine benzediğini fark ediyoruz romanda. Bu da yaş almanın getirilerini ve insan hayatının nasıl bir döngüye sahip olduğunu yüzümüze vuruyor.

HEPİMİZ HAYALETLERLE YAŞIYORUZ

Romanın en ilgi çekici yanlarından biri Mallarico ve Mario'nun zıt kutuplar olarak çizilmesi ve Mallarico'nun Mario'nun hareketleri sayesinde birçok şeye karşı tavrını yeniden keşfetmesi. Üstelik bu ikilinin bir bağ kurmasını sağlayan 'ortak' bir yetenekleri de var: Resim kabiliyeti. Birbirini tamamlayan bu ikiliden Mallarico, el yıkamaktan mutfak düzenli tutmaya kadar çocuğa öğretilmiş davranışlar üzerinden kendi ebeveynliğini ve kızını nasıl büyüttüklerini hatırlıyor; Mario'ya ters gelen sigara içme, küfür etme gibi davranışlarıyla da kendi gençliğini, delikanlılığını, babasına olan nefretini, Napoli sokaklarında içinde onlarca Mallarico'yla yaşadığı ve diğerlerini bastırarak saygın bir sanatçı olanı seçtiği günleri...

“Ben bedenlenmişim, geri kalanlarsa bir hayalet olarak kalmıştı. Ve işte şimdi bu hayaletler ergenliğimin geçtiği dairede, artık Betta'ya, Saverio'ya, Mario'ya ait olan evin oturma odasında duruyorlardı. Hepsi de lehçeleriyle, uygunsuz hal ve arzularıyla, en ufak bir anlaşmazlıkta patlamaya hazır kötülükleriyle orada toplanmışlardı. Benim ihtimaller arasında en imkânsız olanı seçmiş olmamı ve seçimimi biraz olsun taviz vermeden savunmuş olmamı affetmiyorlardı. Onları kovmuştum ama asla tamamen değil. Onları ister istemez hayatta tutan ve daima istedikleri bedenim ölümle siliniverdiğinde, ancak o zaman tamamen dağılacaklardı.” (s. 70)

Mallari- co'nun çizimlerini yapacağı yeni işi, yani Henry James'in 'The Jolly Corner' hikâyesiyle 'Şaka' arasında metinlerarası bağlar mevcut. Bir hayalet hikâyesi olan 'The Jolly Corner'ı hatırlayalım. James'in hikâyesinde Spencer Brydon adlı kişinin bir 'ikinci benliği' olduğunu, 30 yıldan fazla bir süre sonra New York'a geri dönen Brydon'ın büyüdüğü evde, gösterişli hayaletle korkunç bir karşılaşma yaşadığını görüyoruz. Ayrıca 'New York'u terk etmeseydi nasıl bir hayatı olurdu' meselesine takıntılı olduğunu da. Tıpkı Napoli'den uzaklaşan Mallarico gibi.

'Şaka'da bu keşiflerden fazlası da var. Mallarico'nun çizimlerini yapacağı yeni işi, yani Henry James'in 'The Jolly Corner' hikâyesiyle 'Şaka' arasında metinlerarası bağlar mevcut. Bir hayalet hikâyesi olan 'The Jolly Corner'ı hatırlayalım. James'in hikâyesinde Spencer Brydon adlı kişinin bir 'ikinci benliği' olduğunu, 30 yıldan fazla bir süre sonra New York'a geri dönen Brydon'ın büyüdüğü evde, gösterişli hayaletle korkunç bir karşılaşma yaşadığını görüyoruz. Ayrıca 'New York'u terk etmeseydi nasıl bir hayatı olurdu' meselesine takıntılı olduğunu da. Tıpkı Napoli'den uzaklaşan Mallarico gibi. Bu bağ, çizim yapmakta zorlanan ihtiyarın James'in hayaletlerini değil de kendi Napoliten benliğindeki hayaletleri çizmeye karar vermesine sebep oluyor. Ayrıca, romanda torunuyla hapsediği evde, bir kaos ortamında işini yapmaya çalışan Mallarico'nun yardımına ilk koşanın da babasının hayaleti olduğunu, Joker'in ihtiyara babasını çağırıştırdığını anlıyoruz.

Babasının kumar destesi tutan elleri ve destedeki Joker... Romanın sonunda bulunan ve Mallarico'nun tuttuğu notlar ile çizimlerini içeren, kaybettiği eşiyile ve kızıyla olan ilişkisi hakkında da bilgi sahibi olduğumuz "Ek" başlıklı bölümde, Joker hakkındaki fikirlerini açıkça görmek mümkün:

"Babamın Henry James'le ne alakası olduğunu hikâyenin tamamını okuduğumda anladım. Metindeki bir şeyler, eserin ismi de olan jokere mihlanmıştı ve aklıma iskambil kâğıtlarını getirmişti. (...) okudukça, metinde bana tanıdık gelen bir şeyler olduğunu hissettim ve babamın bütün benliğiyle, hatta soluğuyla, kazanmasını sağlayacak olan kâğıtları kendine çekmeyi umarken duyduğu şiddetli heyecanı düşündüm." (s. 144-145)

‘Şaka’; kendini olduğu gibi, dosdoğru, yalın bir şekilde ifade edebilen anlatıcılara sahip olan ve başta telaştan uzak görünen hikâyelerin de nasıl gerilim dolu olabileceğini gösteriyor.

Starnone, ek bölümde yer alan günlüğü andıran notlar ve çizimlerle anlatısını desteklemiş, kahramanını kanlı canlı bir şekilde sunmuş okuruna. Yine bu notlar arasında Mallarico’nun Mario’nun yüzünü Joker’in yüzüne benzettiğini de okuyoruz. Romanda dede-torunun birlikte resim yaptığı sahne, Mario’nun Mallarico’nun çizimleri hakkında yaptığı yorumlar ve Mallarico’nun bu yorumlara karşı tavrı önemli bir yer tutuyor. Torunu Mario, zor beğenen yapısıyla ve 4 yaşında bir çocuk olmasına rağmen dedesine getirdiği eleştirilerle Mallarico’nun içindeki çatışmayı destekliyor. Diğer yandan ikisinin arasındaki farklar, en başta hız farkı, yine bir çatışma yaratıyor.

Mallarico’yu roman boyunca gergin görmemizin sebebi bu. Dede-torun arasında gelişen ‘şaka yapma’ oyununun sınırları aştığı balkon sahnesinde, roman boyunca dört duvar arasında hapsolmuşluğun hissettirdiği gerilimin zirveye vardığını söyleyebilirim. Romanın bütününeyse çağdaş İtalyan edebiyatının öne çıkan niteliklerinden gerçekçi ve ağdadan uzak anlatım tarzı hâkim. Türkçe çeviri de oldukça akıcı.

‘Şaka’; kendini olduğu gibi, dosdoğru, yalın bir şekilde ifade edebilen anlatıcılara sahip olan ve başta telaştan uzak görünen hikâyelerin de nasıl gerilim dolu olabileceğini gösteriyor. Mallarico ve Mario’nun birbirine yaptığı şakalardan adını alan roman, uzaktan bakıldığında bir dede-torunun ‘sıradan’ olarak değerlendirilebilecek ilişkisinin nasıl bir kaos ortamı yaratabileceğini ortaya koyuyor. Ritmiyle okurunda durmadan yeni bir şeyler olabileceği beklentisi yaratıyor. Ancak, Mallarico’nun hem içindeki hayaletlerle hem Napoli’yle hem de eski evindekilerle yaşadığı çatışmanın, işiyle, yeteneğiyle ilgili kuşkularının ve çocukluğundaki öfkесinin asla yok olmayacağına dair endişesinin ötesine de geçmiyor.

Nazilerin 'kanlı adalet'i

Alan E. Steinweis ve Robert D. Rachlin'in yayına hazırladığı 'Nazi Almanyasında Hukuk', Kivılcım Turanlı Yücel çevirisiyle Zoe Kitap tarafından yayımlandı. III. Reich'taki hukuksuzluğu ve adaletsizliği konu alan 'Nazi Almanyası'nda Hukuk', bahsi geçen altyapının derinlemesine incelendiği; olağanüstü hâlin nasıl olağanlaştırıldığı anlatıldığı bir çalışma.

ali bulunmaz

Önlem Devleti, sınırsızlığı ve denetlenemezliğiyle öne çıkarken Norm Devleti ise bu noktada göreceli bir denge sağlamayı ve kâğıt üzerinde yasaları uygulama rolü üstleniyordu. Önlem Devleti, Nazi Almanyası'nda tepkisel ve keyfi biçimde hayatın her alanında baskınken Norm Devleti, onun bıraktığı boşlukları dolduruyor, Yeni Almanyanın bekası için milli güvenliği tehdit edebileceği düşünülen her birey, kurum ve kuruluş, İkili Devlet'in hışmından payını alıyordu.

“Diktatörlük Teorisine Bir Katkı” alt başlığıyla yayımlanan ve Nazilerin katliamları sırasında Almanya dışında okurla buluşan ‘İkili Devlet’te; Ernst Fraenkel’in bahsettiği Norm Devleti ve Önlem Devleti, III. Reich rejimini birbiriyle bağlantılı ve ilişkili şekilde iki koldan, kendisine göre bir hukuki altyapıya dayanarak kurup yükselten yapılardı. Önlem Devleti, duruma ve siyasi ortama göre hareket ederken Norm Devleti, mahkeme hükümlerine, mevcut yasa ve kanunlara göre konumlanıyor, daha doğrusu konumlanır gibi görünüyordu.

Her ikisinin “yasal” dayanağı, 1933’te yayımlanan Olağanüstü Hal Kararnamesi’ydi. Buna göre devlet kurumlarına, her türlü tehdide karşı temel hak ve özgürlükleri “geçici olarak” askıya alma yetkisi verilmişti. Dolayısıyla iktidarın tüm eylemleri, hukuki denetimden sıyrılırken sınırsızlık ve ölçsüzlük meşru hâle getirilirken “her şey yapılabilir” önermesinin, siyasi ve hukuki zemini hazırlanmıştı.

Önlem Devleti, sınırsızlığı ve denetlenemezliğiyle öne çıkarken Norm Devleti ise bu noktada göreceli bir denge sağlamayı ve kâğıt üzerinde yasaları uygulama rolü üstleniyordu. Önlem Devleti, Nazi Almanyası'nda tepkisel ve keyfi biçimde hayatın her alanında baskınken Norm Devleti, onun bıraktığı boşlukları dolduruyor, Yeni Almanyanın bekası için milli güvenliği tehdit edebileceği düşünülen her birey, kurum ve kuruluş, İkili Devlet'in hışmından payını alıyordu.

1933-1945 arasında, adaleti sağlamak yerine Nazizmin hizmetine giren, daha doğrusu emrine verilen bir “hukuk” sistemiyle karşılaşıyoruz; birçok hâkim ve savcı, hem cürüm işliyor hem de işlenen suçlara herhangi bir şekilde kar-

Bernhard Schlink'in 'Geçmişe İlişkin Suç ve Bugünkü Hukuk'ta belirttiği üzere, Nazi Almanyası'ndaki hukukçuların büyük bölümü, hem SA'lar ve SS'ler hem de soykırıma bulaşan ve cinayet işlemeyi günlük bir eyleme dönüştüren rejime gönülden bağlı sıradan insanlar gibi suçun bir parçasıydı.

şı koymazken Führer ve yakın çalışma arkadaşları tarafından neyin suç sayılacağına dair kriterler muğlaklaştırılıp rejimin siyasi söylemine uygun hâle getiriliyor.

Bernhard Schlink'in 'Geçmişe İlişkin Suç ve Bugünkü Hukuk'ta belirttiği üzere, Nazi Almanyası'ndaki hukukçuların büyük bölümü, hem SA'lar ve SS'ler hem de soykırıma bulaşan ve cinayet işlemeyi günlük bir eyleme dönüştüren rejime gönülden bağlı sıradan insanlar gibi suçun bir parçasıydı. Schlink'in bahsettiği hukuksuzluğun, adaletsizliğin ve suçun, bizzat Hitler tarafından atanmış ya da görevlendirilmiş özneleri, Önlem Devleti'ni Norm Devleti'ne yön verir hâle getirirken kendi kararlarını onuyor. Sonuçta, Serdar Tekin'in "Diktatörlük Kuramına Bir Katkı: Ernst Fraenkel ve İkili Devlet" başlıklı yazısında (Birikim, 2018, Sayı: 354), Fraenkel'i yorumlarken Almanya'da 1933'ten itibaren, hızla ve şiddetle kurulan diktatörlüğün, hukuki ve siyasi altyapısına dair "şer döngüsü" çıkarımına ulaşıyoruz: "Nazi diktatörlüğünü mümkün kılan mekanizma, bir yandan hukuki meşruiyetin suistimal edilmesi, diğer yandan da siyasi meşruiyetin plebisiter araçlarla imal edilmesidir; daha doğrusu, bu iki sürecin eşzamanlı ve döngüsel bir tarzda işletilmesidir. Hukuki meşruiyetin suistimali, plebisiter rıza üretimini kolaylaştırıp tahkim ederken plebisiter meşruiyetin tahkimatı da yasal araçların her daim daha arsızca suistimalini mümkün kılar. Diktatörlüğün şer döngüsüdür bu..."

Alan E. Steinweis ve Robert D. Rachlin'in yayına hazırladığı, III. Reich'teki hukuksuzluğu ve adaletsizliği konu alan 'Nazi Almanyası'nda Hukuk', bahsi geçen altyapının derinlemesine incelendiği; olağanüstü hâlin nasıl olağanlaştırıldığı anlatıldığı bir çalışma.

Nazi Almanyası'nda Hukuk, Yayına Hazırlayan: Alan E. Steinweis ve Robert D. Rachlin, Çeviren: Kivılcım Turanlı, 230 syf., Zoe Kitap, 2020.

FÜHRER'İN SÖZÜNÜN 'KANUN'A DÖNÜŞMESİ

'Nazi Almanyası'nda Hukuk' kitabının yazarlarının odaklandığı temel nokta, III. Reich'in kuruluş, yükseliş ve bir suç devletine dönüşüm aşamalarında bazı hukukçuların sahip olduğu rol. Steinweis ve Rachlin, bu kişilerin ırk yasalarına ve Nazi ideolojisine gönülden bağlı olduğunu hatırlatıyor. Hukukun üstünlüğüne inanan kişiler, söz konusu uygulamalardan rahatsızlık duysa da karşı tarafta yer alanlar, rejimin eylemlerini destekliyor ya da en azından sessiz kalıyor. Böylece Schlink'in ifadesiyle suçun birer parçasına dönüşüyorlar.

Führer'in sözünün "kanun" hâline geldiği ve böylece hem demokratik katılımın önüne set çekildiğini hem de bireysel hakların Alman olanların gereksinimlerine tabi kılındığını belirten Steinweis ve Rachlin, hukukun ideolojinin emrine nasıl sokulduğunu anımsatıyor: "1933'te diktatörlüğün uygulamaya geçmesiyle parlamentonun yasama işlevinin anlamsız kaldığı bir ülkede hukuk, doğrudan Hitler ve onun kabinesinin üyeleri tarafından vazedilmişti. Yeni yasa tasarısı hazırlanmasının ve mevcut yasaların gözden geçirilmesinin asıl sorumluluğu da görevleri Nazi liderliğinin siyasi iradesini yasanın diline tercüme etmek olan ve hukuk öğrenimi görmüş devlet memurlarına düşmüştür. Alman devletinin bir dizi bakanlığında ve -devlet- dairesinde bulunan bu memurlar, yasaların amacını açıklayan ve pratikteki uygulamasını etkileyen kararnamelerin biçimlendirilmesinde rol oynamıştır (...) Zamanla, Önlem Devleti genişledikçe Gestapo'nun yargı sistemini es geçmesi ve insanları 'ihtiyati tutuklama' gibi idari tedbirlerle toplama kamplarında esir tutması kolaylaşmıştır. Alman hukuk camiasının, adanmış Naziler

Schlink'in bahsettiği hukuksuzluğun, adaletsizliğin ve suçun, bizzat Hitler tarafından atanmış ya da görevlendirilmiş özneleri, Önlem Devleti'ni Norm Devleti'ne yön verir hâle getirirken kendi kararlarını onuyor.

Nazi Almanyası'nda Hukuk' kitabının yazarlarının odaklandığı temel nokta, III. Reich'in kuruluş, yükseliş ve bir suç devletine dönüşüm aşamalarında bazı hukukçuların sahip olduğu rol. Steinweis ve Rachlin, bu kişilerin ırk yasalarına ve Nazi ideolojisine gönülden bağlı olduğunu hatırlatıyor.

de dâhil olmak üzere, hukukun üstünlüğünden böylesi bir sapmadan rahatsızlık duyan üyeleri de vardı. Tartışma, Almanya'nın ırkçı bir diktatörlük olarak devam edip etmeyeceği hakkında değil, daha ziyade ırkçı otoritenin hukuka uygun olarak mı, yoksa keyfî güç kullanımına dayanarak mı sürdürüleceği hakkındaydı.”

NAZİ DEVLETİNİN YENİ MEMURLARI

Konrad H. Jarausch, 1933'e nasıl geldiğini anlatırken Birinci Dünya Savaşı sonrası sayısı hiç de az olmayan, kafa karışıklığından mustarip, sosyal demokrat politikalara ve Weimar Cumhuriyeti'ne ısınamayan, kısa sürede ırkçı milliyetçilerin vaatlerine sempati duymaya başlayan ve rakiplerini (Yahudileri, yabancıları vd.) saf dışı bırakmaya yönelen hukukçulardan bahsederek “krizden asıl faydalananlar, kendi birliklerini kuran ateşli Nazilerdi” deyip ekliyor: “Nazi avukatlar, saldırgan SA haydutlarını savunabilmek için Nasyonal Sosyalist Hukukçular Birliği'ni kurdu. Birlik, 1933'ün başlarında tüm avukatların yüzde 5'ini, yaklaşık 1500 avukatı kendisine çeken ve sesi çok çıkan bir baskı grubuydu.”

Nazilerin emrine girmiş profesyonellerden biri, 1935'te Nürnberg'de Irk Yasaları'nın hazırlanışında önemli pay sahibi olan Wilhelm Stuckart'tı. Diğer, 20 Temmuz 1944'te Hitler'e suikast planına katılmakla suçlananları, “mahkeme” salonundaki kameralar önünde aşağılayan hâkim; Halk Mahkemesi Başkanı ve III. Reich'in ateşli savunucusu Roland Freisler'di.

Stuckart'ın bir özelliği, hukukçuları “dik kafalı ve muhalif” diye niteleyen Hitler'in ve Nazilerin eylemlerini yasal kılıfla sunması için ihtiyaç duyulan bir kamu görevlisi olmasıydı. Hans-Ch-

ristian Jasch'ın deyişiyile Stuckart, "Nazi devletin 'yeni' memurunun canlı örneğiydi"; parti üyesiydi, SS mensubuydu, devlet bürokrasisinin gücünü arkasına almıştı ve Nazi ideolojisi konusunda uzmandı.

Hitler, 23 Mart 1933'te yaptığı konuşmada, "Yargımız her şeyden önce Volk (halk) topluluğunun korunmasına hizmet etmelidir" diyerek III. Reich'ta yapılacak "hukuk reformunun" ipucunu veriyor. Roland Freisler, bu "reformun" yılmaz bir savunucusu ve uygulayıcısı hâline geliyor kısa sürede. Rachlin, Führer'in istediği itaatkâr ve kendisine tabi rejim memuru yargıç profilinin Freisler'le ete kemiğe büründüğünü anımsatıyor.

Halk Mahkemesi (Volksgerichtshof) başkanlığı sırasında, daha önce Yüksek Mahkeme'nin (Reichgericht) baktığı "vatana ihanet" ve "devlete ihanet" in yanı sıra "vatana ihanete teşebbüs", "ulusal savunmayı baltalama" ve "düşmanla işbirliği" davalarında, III. Reich'a coşkulu bağlılığı doğrultusunda kararlara imza atan Freisler, devlet terörünün hukukçu aktörlerinden biri hâline geliyor.

Buna benzer başka örnekler de çıkıyor karşımıza; yargıçlar Hassencamp ve Kessler de tıpkı Freisler gibi yargı eliyle katliama ortak olan iki hukukçuydu. Her ikisi de "Nazi hukuku"nun, "Nazi ahlaki"nin ve "Nazi etiği"nin tavizsiz savunucusuydu ve uygulayıcısıydı.

Führer'in sözünün "kanun" hâline geldiği ve böylece hem demokratik katılımın önüne set çekildiğini hem de bireysel hakların Alman olanların gereksinimlerine tabi kılındığını belirten Steinweis ve Rachlin, hukukun ideolojinin emrine nasıl sokulduğunu anımsatıyor.

Hitler, 23 Mart 1933'te yaptığı konuşmada, "Yargımız her şeyden önce Volk (halk) topluluğunun korunmasına hizmet etmelidir" diyerek III. Reich'ta yapılacak "hukuk reformunun" ipucunu veriyor. Roland Freisler, bu "reformun" yılmaz bir savunucusu ve uygulayıcısı hâline geliyor kısa sürede. Rachlin, Führer'in istediği itaatkâr ve kendisine tabi rejim memuru yargıç profilinin Freisler'le ete kemiğe büründüğünü anımsatıyor.

'ÖZGÜRLEŞMENİN SONU' VE GEÇMİŞLE YÜZLEŞME

Nazi Almanyası'ndaki bir başka nobran eylem, 28 Şubat 1933'te, Reichtag Yangını'ndan bir gün sonra çıkarılan Olağanüstü Hal Kararnamesi'ne (III. Reich'in anayasası sayılan metne) dayanarak hazırlanan ve 1935'te yürürlüğe giren Irk Yasaları'yla Yahudi hukukçuların tasfiyesine girişilmesiydi. Douglas G. Morris, bu dönemi, 1870'lerden itibaren Yahudilerin mesleğe girmesiyle başlayan zaman diliminin bitişi; "özgürleşmenin sonu" diye niteliyor.

Alman avukatlardan ayrıştırılan ve herhangi bir hukuki gerekçe göstermeksizin tutuklanan, Mart 1933 ile Mayıs 1933 arasında, görev aldıkları tüm kurumlarla ilişkisi kesilen, dernekleri kapatılan Yahudi avukatların durumundan bahseden Morris, Nazilerin topluma hızla aşıladığı hukuk dışılığı ortaya koyarken bu tavra ve eylemlere meydan okuyan Hugo Sinzheimer ve Ernst Fraenkel'in adını anmadan geçmiyor.

Nazi Almanyası'nda, 1933'ten itibaren rejimin savunucusu olan pek çok hukukçu eliyle tesis edilen "kanlı adalet" in son aşaması, Nihai Çözüm adı verilen soykırımdı. Nazilerin eylemlerinin, profesyonellerin yardımı ve katkısıyla hukuk dışı kılınması, yol açtığı sonuçlarla yıllarca sürecektir tartışmaları beraberinde getirdi, çeşitli yargılamalarda yeniden hatırlandı ve 1933-1945 arasında yaşananlarla yüzleşmenin merkezine alındı.

'Nazi Almanyası'nda Hukuk'u yayına hazırlayan Steinweis ve Rachlin ile birlikte, kitapta yazıları bulunanlar da bu sorgulamaya girişirken geçmişle yüzleşmeye omuz veriyor.

Münir Göle sorguluyor: Belki de...

Münir Göle'nin son romanı 'Belki de', Alakarga Yayınevi tarafından yayımlandı. Kitapta kendi renksiz ve tekdüze hayatını da fon olarak kullanan yazar, yeri geldiğinde günümüz toplumuna, değişen yaşam biçimlerine, yozlaşan kent hayatına, kadın- erkek ilişkilerine ve arkadaşlıklara ait değerlendirmeler yapıyor, sorgulamalarda bulunuyor.

gölçin manka

“

Münir Göle'nin son romanı 'Belki de', yazarın birinci tekil şahıs ağzından anlattığı, İlhami'nin hikayesi. Kurgu olduğunu unutup kanlı canlı biri olarak hayal ettiğiniz İlhami'nin başına gelenleri okurken, yazar her seferinde araya girip kendini hatırlatmaktan geri kalmıyor.

“Aslında her kişi bir kurmacadır, sadece anlatılanlarla var olurlar. Hayatınız boyunca biriktirdiklerinizin çoğu da gerçek değildir zaten.”

Bir arkadaşınız olduğunu düşünün. Uzun yıllara dayalı bir dostluk geliştirmişsiniz, aranızdaki binlerce kilometrelik mesafeye rağmen. Coğrafyanız, mekanlarınız, yaşam biçimleriniz, hayata bakışınız ve kadın-erkek ilişkilerine dair deneyimleriniz öylesine farklı ki yirmi yıldır birbirinizi nasıl kaybetmeden hayatınızda tuttuğunuz inanılır gibi değil.

Siz İstanbul'un iyi bir semtinde, bir fanus içinde, korunaklı konforlu sessiz bir yaşam sürerek muteber işiniz, eskimiş ama güvenli evliliğiniz, biriktirdiğiniz elit dostlarınız ile bir limanda demirlemiş tekne misali hafif çarpıntılarla gelip giderken; arkadaşınız okyanusların engin, dalgalı sularında dümen tutuyor, müthiş kadınlar tanıyıp tutkulu aşklarda kendini yeniden yeniden var ediyor. Dahası, İtalya'da yaşayan arkadaşınız dünyanın bütün ülkelerinde ayak izini bırakıyor, hem sanat, edebiyat ve müzik hem de gezdiği ülkeler ve halklarına ilişkin kültürünü sürekli geliştiriyor.

Siz, oturduğunuz koltuktan onu gıptayla izlerken rahatınızı bozmamak için kıpırdamıyorsunuz bile. Eşiniz eski ama kullanışlı bir ev eşyasına dönüşürken, arkadaşınızın hayatına girip çıkan kadınların niceliği ve niteliğini uzaktan görüp takdirle, hatta imrenmeyle karşılıyorsunuz. Yine de onu objektif, soğukkanlı bir bakış açısı ile değerlendiriyor, uzun aralarla bir araya geldiğiniz zamanlarda, o istediği sürece ve istediği kadarıyla hayatının fırtınalarını paylaşıyor, destek oluyorsunuz. Hem de sahici bir merakla izliyorsunuz onun hayatını, içine giremeseniz de uzaktan.

Belki de, Münir Göle, 224 syf., Alakarga Yayınları, 2021.

İlişkiler böyledir çoğu kez. İki insan bir gün yola çıkarlar. Zaman aktıkça onlar da zamanın değişimine uğrarlar. Artık ikisi de yola çıktıkları kişi değildirler. Belli belirsiz, hissedilmez bir gölge, pusuya yatmış adım adım yaklaşmalarını bekliyordur onları yutmak, ayırmak için. İkisi çoğu kez farkına varmadan bu gizemli tuzağa doğru gizemli adımları ile ilerlerler.”

Kısacası, o yaşıyor, siz bakıyorsunuz.

Ne gelir elinizden, böyle bir durumda?

Yazmak, ancak yazmak, elinizde biriken zengin malzemeyi kağıda dökmek...

Belki yazarken yaşamak, yaşayamamanın acısını yazmaktan almak...

Münir Gölle'nin son romanı 'Belki de', yazarın birinci tekil şahıs ağzından anlattığı, İlhami'nin hikayesi. Kurgu olduğunu unutup kanlı canlı biri olarak hayal ettiğiniz İlhami'nin başına gelenleri okurken, yazar her seferinde araya girip kendini hatırlatmaktan geri kalmıyor. Dünü yarına, geleceği geçmişe karıştırıp sonra onları bugünde birleştiriyor. Kısacası kafanızı karıştırmayı başarıyor. Kendi renksiz ve tekdüze hayatını da fon olarak kullanan yazar, yeri geldiğinde günümüz toplumuna, değişen yaşam biçimlerine, yozlaşan kent hayatına, kadın-erkek ilişkilerine ve arkadaşlıklara ait değerlendirmeler yapıyor, sorgulamalarda bulunuyor. Boşanmış ve iki çocuklu İlhami'nin hayatının büyük kısmını kaplayan farklı ilişkilere dışarıdan bakarak yorumlarda bulunuyor:

“İlişkiler böyledir çoğu kez. İki insan bir gün yola çıkarlar. Zaman aktıkça onlar da zamanın değişimine uğrarlar. Artık ikisi de yola çıktıkları kişi değildirler. Belli belirsiz, hissedilmez bir gölge, pusuya yatmış adım adım yaklaşmalarını bekliyordur onları yutmak, ayırmak için. İkisi çoğu kez farkına varmadan bu gizemli tuzağa doğru gizemli adımları ile ilerlerler. Sonunda sis basar, sadece yapayalnız çıkabilirler oradan, yara bere içinde, bitik, takatsiz. Tek başına yol sürmenin zamanı gelmiştir bundan böyle.”

Araya her girişinde büyük bir zevkle, oyun oynarcasına, anlattıklarının kurgu olup olmadığı konusundaki belirsizliği okura hatırlatan yazar, aynı insan belleği gibi ilişkilerinin de zaman karşısındaki kırılganlığı ve naifliğini vurgulayarak sizi keyifli okur konumunuzdan çıkarıp rahatınızı bozuyor. O kadar sade, rahat ve dinamik bir dil kullanıyor ki, damakta samimi bir arkadaşla söyleşi tadı bırakıyor ama sonra yine çimdikliyor sizi, okuduğunuzun sadece bir kurgu, İlhami'nin ise bir roman kahramanı olduğunu hatırlatmak için. Kurmacanın gerçek hayat olmadığını hatırlatırken, bazen gerçek hayatın da sadece kurmaca olduğunu düşünüyor size. Bu tarzıyla postmodern anlatıma yaklaşan yazar, araya girip farklı konularda yaptığı değerlendirmelerle de postmodernizme selam veriyor. Anlatırken zaman zaman tekrara düşse de bu sizi rahatsız etmiyor, tekrarları da gerçek bir sohbetin doğasında yer alan yinelemeler olarak algılıyorsunuz.

“İnsanlar çok kez arkadaşlarını gençlik yıllarında bulurlar kimin farklı yollara sapıp dökülür, kimi uzaklara gider kaybolur, kimi de başka insanlara karışır, unutulur. Geriye bir avuç insan kalır ya, onlar gerçek dostlardır.”

Arkadaşının hikayesini anlatan yazar romanın başında, arkadaşlık ve dostluk olgularının doğasına, geçmişi ve şimdi'sine de dokunuyor: “İnsanlar çok kez arkadaşlarını gençlik yıllarında bulurlar kimin farklı yollara sapıp dökülür, kimi uzaklara gider kaybolur, kimi de başka insanlara karışır, unutulur. Geriye bir avuç insan kalır ya, onlar gerçek dostlardır. O dostlar şimdi'lerini yıllar boyu paylaşıp âna uyarlamış, varlıklarının temellerini atmışlardır. Şimdi'leri yakalayamayanlar da zaten yolda kopup gitmişlerdir. Dostlar arasında sapmalar, gitmeler, uzaklaşmalar yaşanmaz, her şey kalıcıdır hoşgörülüdür, hep bırakıldığı yerden ama hep şimdi'de sürer gider.

Kurmaca, hayatı taklit eder, bazen de dikte eder. Ya hayat? Neyin taklididir? Bizler de kurmacadan mı ibaretiz, bir yazarın dediği gibi provası olmayan bir tiyatro oyununun kahramanları mıyız?”

Hayatımıza sonradan girenler de vardır elbette, onlar da yakın dostlara dönüşebilirler. Her ne kadar bizde ilk gençlik anıları ile bağlanmamış olsalar da, eski şimdi'leri yaşamadıkları için kat edilmesi gereken yol uzun olsa da, bizden bambaşka yıllardan farklı geçmişlerden gelmiş olsalar da, bir tür etkileşim iki kişiyi bir araya getirebilir. Başladığımız yerdir yolun başı, şimdi'den başlayıp yolu süreriz, ânı yakalayıp geleceği öreriz. Geçmişi de öğreniriz anlatıldığı kadarıyla.”

Kurmaca, hayatı taklit eder, bazen de dikte eder. Ya hayat? Neyin taklididir? Bizler de kurmacadan mı ibaretiz, bir yazarın dediği gibi provası olmayan bir tiyatro oyununun kahramanları mıyız?

“Belki de...”

İnsan onuruna yaraşır bir yaşam: 'İnsan İçin Kentler'

Jan Gehl'in 'İnsan İçin Kentler' kitabı Koç Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlandı. 'İnsan İçin Kentler' belki de KÜY tarafından yayımlandığı için ilkin akademik dilde yazılmış bir kitap izlenimi verebilir. Ancak kitabın dili gayet anlaşılır. Akademik veriler ise daha çok görseller üzerinden verilmiş.

metin yetkin

Son altmış yıldan bu yana modernist planlama neticesinde gelişen şehirlerin en temel özelliği, önceliği araç sayısına ve araç trafiğine vermiş olması. Günümüz kentleri giderek artan şahsi araçların istilası altında. Bu istilanın sonucu olarak trafik, otopark sorunu, hava, ses ve görüntü kirliliği gibi olumsuzluklar gündelik hayatı insan için zorlaştıran etmenler.

İnsan İçin Kentler, Jan Gehl, Çevirmen: Erdem Erten, 280 syf., Koç Üniversitesi Yayınları, 2020.

Danimarkalı mimar ve kent tasarımcısı Jan Gehl'in 'İnsan İçin Kentler' kitabı Erdem Erten çevirisiyle Koç Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlandı. Önsözünü İlhan Tekeli'nin kaleme aldığı kitap, altı ana başlık altında gelişmiş ve gelişmekte olan kentleri insanı ölçek alarak irdelerken insan onuruna yaraşan kentlerin nasıl olması gerektiğini de ortaya koymakta.

Son altmış yıldan bu yana modernist planlama neticesinde gelişen şehirlerin en temel özelliği, önceliği araç sayısına ve araç trafiğine vermiş olması. Günümüz kentleri giderek artan şahsi araçların istilası altında. Bu istilanın sonucu olarak trafik, otopark sorunu, hava, ses ve görüntü kirliliği gibi olumsuzluklar gündelik hayatı insan için zorlaştıran etmenler. Öte yandan pek çok yetkili bu sorunlara çözümünü daha fazla yol, daha fazla üst geçit, daha fazla otopark yaparak bulmaya çalışıyor. Ancak, kitapta San Diego örneğinden hareketle gösterildiği üzere araçlara daha fazla imkân sunmak ne araç trafiğini azaltmakta ne de trafik sorununa çare olmakta. Aksine, mevcut sorunların artmasına hizmet etmekte. Üst geçitler yapmak da çare değil çünkü yazarın belirttiği üzere yayalar en güvenli yolu değil en kestirme yolu seçmek ister. Karşıdan karşıya geçmek için trafik lambalarındaki düğmeye basarak "izin istemek" de insan onuruna yaraşmıyor. Zaten trafik lambaları da yayaları uzun bir süre bekleterek kısa bir süre içerisinde karşıya geçmelerini sağlamak için ayarlı, öncelik yine araçlarda. Tüm bunlar, insanların ulaşım için harcadıkları zamanın ve enerjinin gereğinden fazla olduğunu gözler önüne sermekte. Araçların egemenliğinde bunalan insan, gözünün alamayacağı kadar yüksek binalarla, gökdelenlerle çevrilmiş kentte doğasına uygun etkinliklerden de uzakta. Çünkü kentler insan ölçeğinde değil! Gehl'in tarif ettiği üzere insan,

Yaya ve bisiklet ulaşımı desteklenirken insan ve etkinlik arasındaki mesafenin kısa tutulması da önemli. Bu sayede insanlar kent yaşamından kopmamış olurlar. Yani, kentin tamamının merkeze ulaşımının olması ve meydanlarda insanların dinlenebileceği yahut sohbet edebileceği mekânların yaratılması da vurgulanmakta. Meydanlarda genellikle insan fiziğine uygun olmayan arkalıksız banklar mevcut.

saatte ortalama 5 kilometre yol kat eden, 100 metreye kadar karşısındakini iyi kötü seçebilen, yukarıyı zor, aşağıyı rahat gören, geriye ve yana giderken zorlanan, ileriye gitmek için tasarlanmış, 60 desibelden fazla gürültüde (üstelik, 60 desibelden sonra her 8 desibelde gürültü insan için 2 kat artar) iletişim güçlüğü çeken, sağlıklı kalması için hareket etmesi gereken sosyal bir varlık. Onun bu özelliklerini tasarım boyutunda göz önüne almaya da küçük ölçek denilmekte. İnsan, beş kattan yüksek binalarda kent yaşamından kopuk olursa, yürüdüğü dar kaldırımlar ayaklarına uygun değilse ve hareketi sık sık engellerle kesilirse, bu yüzden yeterince hareket edemezse, 60 desibelden yüksek gürültüyle işitme yetisi sekteye uğrarsa, karşıdan karşıya geçerken endişe duyarsa, ev ışıklarından arınmış karanlık sokaklarda yürümek zorunda kalıp kendini güvende hissetmezse yaşadığı kent, küçük ölçeği göz ardı etmiş demektir. Küçük ölçeğin zıttı olan büyük ölçek ise şehri kuş bakışı görerek maketler, çizimler üzerinden oluşturulan büyük çaplı tasarım ve planlamadır. Kısaca, insana bakmaz. Bu, büyümeyi ve ilerlemeyi merkeze alan modernist ideolojinin bir sonucu. Nitekim yazar giriş bölümünde bu ihmalkâr gelişim evresini özetliyor:

“Kentsel büyümenin hız kazanmasıyla birlikte kentin imarı profesyonel plancılara devredildi. Kentsel gelişimin temelinde, geleneğin yerini kuramlar ve ideolojiler aldı. Kenti işlevlerine göre bölümlere ayrılmış bir makine gibi gören bakışıyla modernizm hayli etkili oldu. Aynı zamanda yeni bir grup -trafik plancıları- araç trafiği için en iyi koşulların nasıl sağlanacağına dair düşünceleri ve kuramlarıyla yavaş yavaş sahneye çıktı.” (s.7)

Yürümenin ve koşmanın işlevine aslında aşınayız. Yaşar Kemal, roman yazarken düzenli olarak yürüyerek kafasını toparladığını söyler, Orhan Veli'nin en sevdiği şey ise yürümektir, Haruki Murakami ise 'Koşmasaydım Yazamazdım' kitabında zihinsel üretimle koşma eylemi arasındaki bağı vurgular.

Bu bağlamda insan için uygun bir kent Gehl nazarında yayalara ve bisiklet ulaşımına öncelik veren kenttir. Bu sayede hem araç sayısı azalacak hem trafik rahatlayacak hem de bu iki soruna bağlı olan ses, görüntü ve hava kirliliği ile gündelik endişe ortadan kalkacaktır. Savını desteklemek için verdiği başat örnek ise Kopenhag. Kent yönetiminin bisiklet trafiğini yıllarca teşvik etmesi, bisiklet yolları yapması, trafik lambalarına bisiklet ışığı eklemesi gibi pek çok çaba sayesinde bisiklet ulaşımı 2008 yılında işe gidip gelenlerin yüzde 37'sini kapsayacak kadar yaygın hale geldi. Bugün 600 bin nüfusu olan kentin hedefiyse bu oranı yüzde 50'ye çıkarmak. Benzer çabaların gösterildiği New York'a bakarsak 2007 yılında bisiklet ulaşımına teşvi-kin artması 2008 yılından itibaren meyvelerini vermeye başladı. Bir diğer örnek ise Venedik, fakat Venedik'in yaya ve bisiklet dostu olması tarihi arka planının bir neticesi.

Öte yandan arabayla ulaşım insan hızından çok yüksek olduğu için şehri deneyimleme fırsatını gasp etmekte. İnsanlar yürürken veya bisiklete binerken kenti daha iyi deneyimliyor.

Yaya ve bisiklet ulaşımı desteklenirken insan ve etkinlik arasındaki mesafenin kısa tutulması da önemli. Bu sayede insanlar kent yaşamından kopmamış olurlar. Yani, kentin tamamının merkeze ulaşımının olması ve meydanlarda insanların dinlenebileceği yahut sohbet edebileceği mekânların yaratılması da vurgulanmakta. Meydanlarda genellikle insan fiziğine uygun olmayan arkalıksız banklar mevcut. Alternatif olarak arkalıklı banklar, insanlara hem yalnız kalma hem de sosyalleşme olanağı tanıyan tasarımlar yahut Fransa örneğindeki gibi taşınabilir sandalyeler gerekli. Sürekli ve süreksiz kültürel etkinliklerle de bu canlılık desteklenebilir. Mer-

Kentsel büyümenin hız kazanmasıyla birlikte kentin imarı profesyonel plancılara devredildi. Kentsel gelişimin temelinde, geleneğin yerini kuramlar ve ideolojiler aldı. Kenti işlevlerine göre bölümlere ayrılmış bir makine gibi gören bakışıyla modernizm hayli etkili oldu. Aynı zamanda yeni bir grup -trafik plancıları- araç trafiği için en iyi koşulların nasıl sağlanacağına dair düşünceleri ve kuramlarıyla yavaş yavaş sahneye çıktı.”

divenler ve kaldırım döşemeleri ise başka bir konu. İnsanın sonunu gördüğü merdivenler insan adımını atmadan onu psikolojik olarak yormakta. Kitapta insanın merdiven yerine rampayı tercih ettiğini gösteren birçok örnek mevcut. Kaldırım döşemeleri de ayakkabılara uygun tasarlanmalı. Bu bağlamda arnavutkaldırımı göze hitap etse de işlevsel değil. Keza, kaldırımlar da uçsuz bucaksız tasarlanmak yerine kıvrılmalı, böylece insan sıkılmadan yürüyebilir. Zaten yürüme etkinliği de kitapta çok temel bir noktayı teşkil ediyor. Öyle ki kitap Kierkegaard’dan bir epigrafla başlıyor: “Ne olursa olsun, yürüme arzunuzu yitirmeyin. Ben her gün yürüyerek zinde kalır ve her sıkıntıdan yürüyerek kurtulurum. En iyi düşüncelere hep yürüyerek varmışımdır ve hiçbir düşünce bilmem ki yürüyerek kurtulamayacağımız kadar külfetli olsun.”

Yürümenin ve koşmanın işlevine aslında aşınayız. Yaşar Kemal, roman yazarken düzenli olarak yürüyerek kafasını toparladığını söyler, Orhan Veli’nin en sevdiği şey ise yürümektir, Haruki Murakami ise ‘Koşmasaydım Yazamazdım’ kitabında zihinsel üretimle koşma eylemi arasındaki bağı vurgular. Çoğu psikolog da yürümenin, koşmanın insan zihnini dengelediğine işaret eder çünkü sol adımda sağ beyne, sağ adımda sol beyne sinyal gelir. Yürüyüş serotonin salgılanmasını sağlayarak kaygıyı da azaltır. Öte yandan sadece zihinsel değil fiziksel olarak da faydalıdır. Kitapta bu faydanın da altı çizilerek obezite hastalığının dramatik artışına dikkat çekiliyor. ABD ve Suudi Arabistan’da 15 yaş üstü nüfusta obezite oranı yüzde 30’un üstündeyken Danimarka’da dahi bu oran yüzde 11’dir. Japonya ise yüzde 3 ile listenin hayli gerisindedir.

Yazarın sık sık değindiği bir noktaya temas etmeli: Kentin kenarları. Kentin kenarları insanların kentte en çok zaman geçirdiği zemin katlardan oluşur. Gehl, zemin katların yatay değil düşey olarak tasarlanması gerektiğini savunur. İlaveten, zemin katlar yazarın tabiriyle yumuşak, şeffaf ve davetkar olmalıdır çünkü insanların yürürken en çok etkileşime girdiği mekânlardır.

Son olarak, yazarın sık sık değindiği bir noktaya temas etmeli: Kentin kenarları. Kentin kenarları insanların kentte en çok zaman geçirdiği zemin katlardan oluşur. Gehl, zemin katların yatay değil düşey olarak tasarlanması gerektiğini savunur. İlaveten, zemin katlar yazarın tabiriyle yumuşak, şeffaf ve davetkar olmalıdır çünkü insanların yürürken en çok etkileşime girdiği mekânlardır. Mağazalardan kafelere, marketlere kadar her zemin kat şehrin kenarlarını teşkil eder. Dışarıdan içerisi gözükmeyen mekânlar, yatay düzlemde uzanan taş duvarlar insanın ilgisini uyandırmaz. Böyle kenarlar cansız bir kentin emareleridir. Yoğun bir kent yaşam dolu bir kent demek değildir. Bir kentin yaşam dolu olması için nicelik değil niteliktir asıl etmen. Gehl'in önerdiği yumuşak kenarlar da niteliğe hizmet eder.

“Basitçe söylemek gerekirse, deneyim fırsatlarını iki zıt uç üzerinden betimleyebiliriz. Bir uçta, mağazaların sıralandığı, şeffaf cepheleri, büyük pencereleri ve sergilenen malları ile ‘yumuşak kenarlı’ bir sokak bulunmaktadır. Burada, yavaşlamak ve hatta bazen durmak için haklı nedenler sunan görülesi ve dokunulması pek çok şey vardır. Diğer uçta ise bunun tam tersi olan ‘sert kenarlı’ bir sokak bulunmaktadır: Zemin katlar kapalıdır; yaya siyah cam, beton ya da taştan yapılmış uzun cephe kesitleri boyunca yürür. Kapı yoktur, varsa da çok azdır. Sonuç olarak, deneyimlenecek pek az şey olduğundan, zorunda kalmadıkça bu sokağı tercih etmek için hiçbir nedeni yoktur. (s.79)

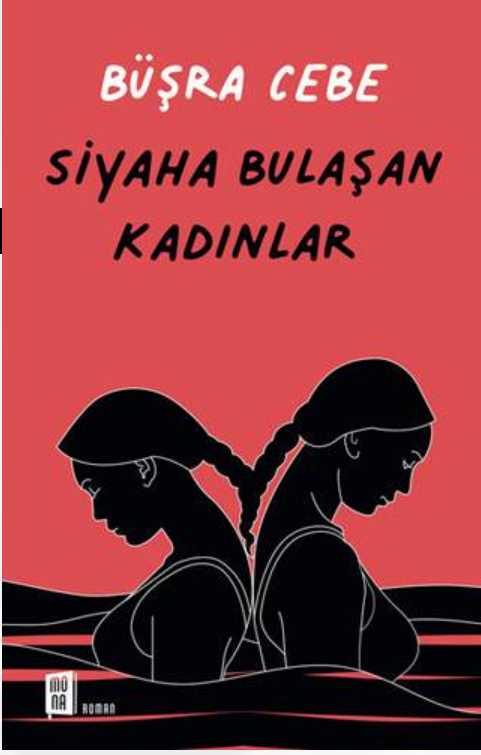
Bu savını araştırmalarla destekler yazar. Kısa- ca, “önce yaşam sonra mekân, sonra yapılar” ilkesini odağa alır. ‘İnsan İçin Kentler’ belki de KÜY tarafından yayımlandığı için ilkin akademik dilde yazılmış bir kitap izlenimi verebilir.

Basitçe söylemek gerekirse, deneyim fırsatlarını iki zıt uç üzerinden betimleyebiliriz. Bir uçta, mağazaların sıralandığı, şeffaf cepheleri, büyük pencereleri ve sergilenen malları ile ‘yumuşak kenarlı’ bir sokak bulunmaktadır. Burada, yavaşlamak ve hatta bazen durmak için haklı nedenler sunan görülesi ve dokunulası pek çok şey vardır. Diğer uçta ise bunun tam tersi olan ‘sert kenarlı’ bir sokak bulunmaktadır: Zemin katlar kapalıdır; yaya siyah cam, beton ya da taştan yapılmış uzun cephe kesitleri boyunca yürür. Kapı yoktur, varsa da çok azdır. Sonuç olarak, deneyimlenecek pek az şey olduğundan, zorunda kalmadıkça bu sokağı tercih etmek için hiçbir nedeni yoktur.”

Ancak kitabın dili gayet anlaşılır. Akademik veriler ise daha çok görseller üzerinden verilmiş. Öte yandan Gehl, fikirlerini çoğu defa tekrar ederek unutmamızı engellemiş. Hatta, kitabın sonunda oldukça öz bir şekilde bütün savlarını derlemiş. Ancak, kitabın belki de en önemli özelliği bireysel deneyim imkânı sunması. Pencere-mizden gözüken sokağa bir de bu gözle bakmak gerektiğini düşünüyorum. Yol, üst geçit, bulvar inşa etme vaadiyle oy isteyen siyasetçilere de bu gözle bakmalı. 2050 yılında nüfusunun 9 milyar olacağı öngörülen insanın hem bireysel hem toplumsal yaşamı hem de onuru için büyüme, ilerleme gibi kapitalist çenelere üstün gelmesi dileğiyle...

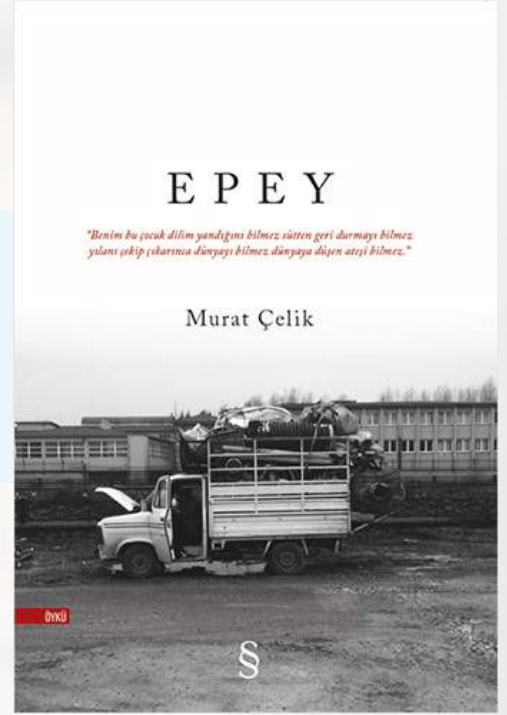
“Meselenin merkezinde insana ve insan onuruna saygı, yaşam sevinci ve kentin bir karşılaşma mekânı olması vardır. Dünyanın farklı bölgelerindeki insanların bu konudaki hayalleri ve arzuları arasında önemli farklar yoktur. Bu sorunları ele almak konusundaki yöntemler de şaşırtıcı derecede birbirine benzer çünkü sonunda hepsi insana bağlanır ve başlangıç noktası olarak temele insanı koyar. Tüm insanlar yürür, ortak bir duyuşal donanıma, hareket seçeneklerine ve temel davranış kalıplarına sahiptir. Kent planlama gelecekte bugün aşına olduğumuzdan çok daha fazla insanla başlamalıdır. İnsanlar için kentler inşa etmek ucuz, basit ve sürdürülebilir, bu aynı zamanda 21. yüzyılın zorluklarını karşılayabilecek apaçık bir politikadır. Dünyanın her yerinde kent planlamada insan boyutunu yeniden keşfetmenin tam zamanıdır.” (s.229)

Siyaha Bulaşan Kadınlar
Yazar: **Büşra Cebe**
Yayınevi: **Mona Kitap**
Sayfa Sayısı: **228**

Epey

Yazar: **Murat Çelik**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı: **120**

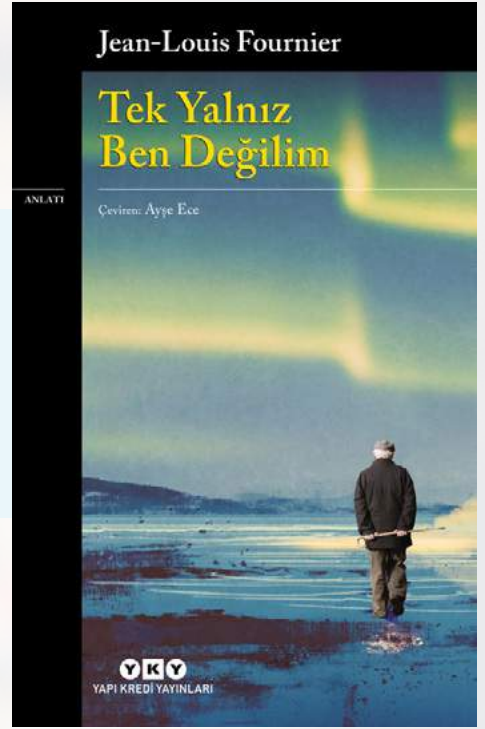
Her Zerre Kara

Yazar: **Özen Yula**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı: **171**

Ağabeyim Orhan Veli

Yazar: **Seray Şahinler**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı: **240**

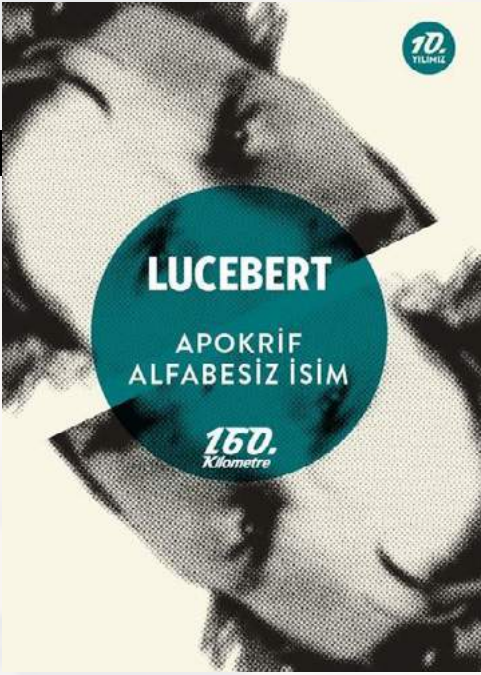
Tek Yalnız Ben Değilim

Yazar: **Jean-Louis Fournier**
Çevirmen: **Ayşe Ece**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **152**

Aşk İçin

Yazar: **Robert Creeley**
Çevirmen: **Enis Akın**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **176**

Apokrif - Alfabetiz İsim

Yazar: Lucebert

Çevirmen: Mustafa Özen

Yayınevi: 160.Kilometre Yayınları

Sayfa Sayısı: 96

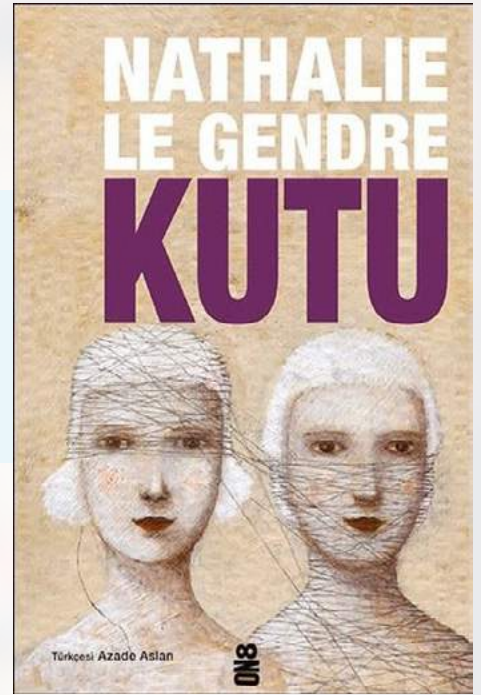
Kutu

Yazar: Nathalie Le Gendre

Çevirmen: Azade Aslan

Yayınevi: On8 Kitap

Sayfa Sayısı: 196

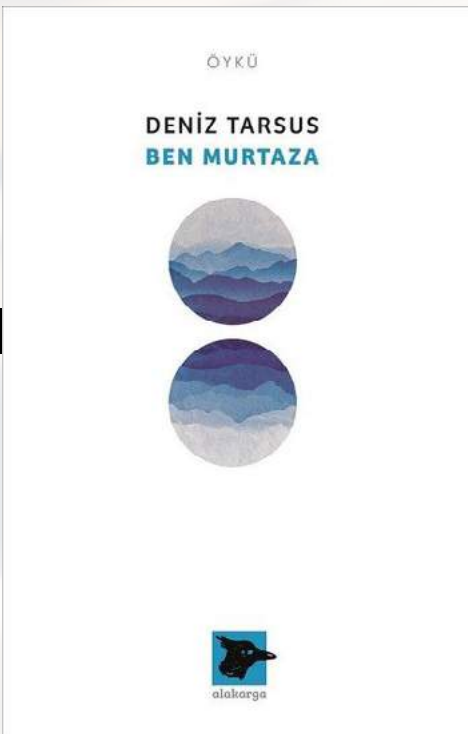

Ben Murtaza

Yazar: Deniz Tarsus

Yayınevi: Alakarga Yayınları

Sayfa Sayısı: 160

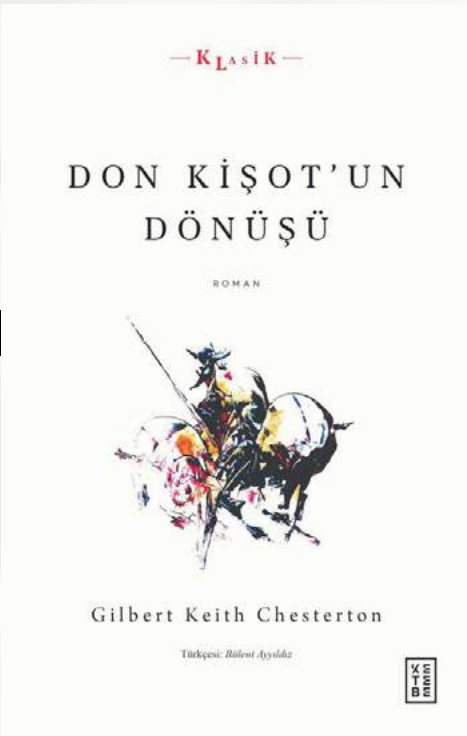

Sol: Evin Reddi

Yazar: Tünde Farrand
Çevirmen: M. Emin Baş
Yayınevi: Timaş Yayınları
Sayfa Sayısı: 376

Ölüm Ülkesinin Fethi

Yazar: Charles Williams
Çevirmen: Kerem Topçu
Yayınevi: Ketebe Yayınları
Sayfa Sayısı: 256

Don Kişot'un Dönüşü

Yazar: Gilbert Keith Chesterton
Çevirmen: Bülent Ayyıldız
Yayınevi: Ketebe Yayınları
Sayfa Sayısı: 224

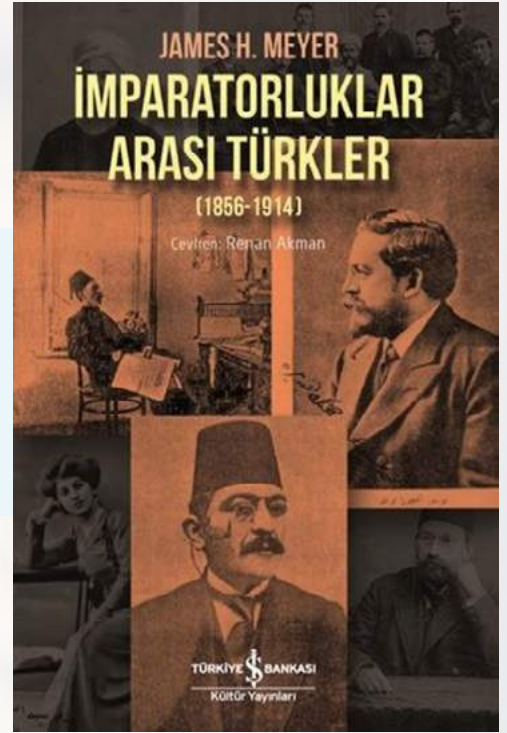

Taşrada Bir Ay

Yazar: **Joseph Lloyd Carr**
 Çevirmen: **Umay Öze**
 Yayınevi: **Jaguar Kitap**
 Sayfa Sayısı: **152**

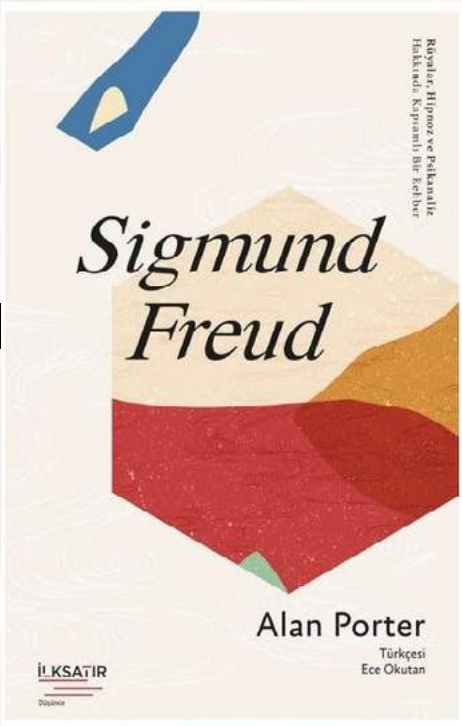
İmparatorluklar Arası Türkler 1856 - 1914

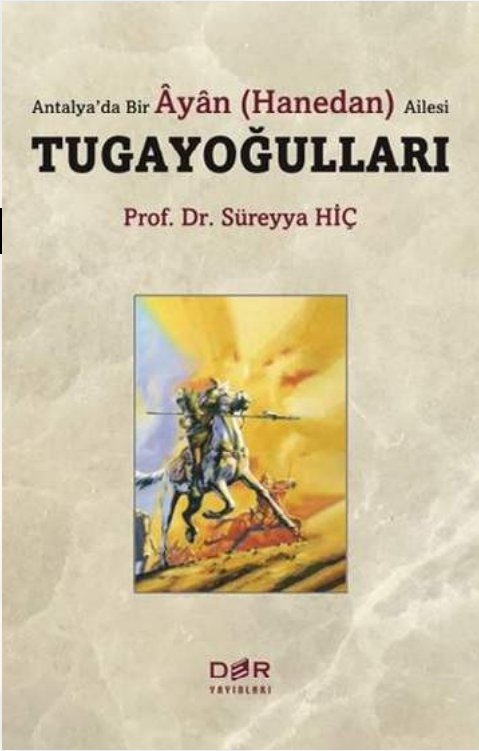
Yazar: **James H. Meyer**
 Çevirmen: **Renan Akman**
 Yayınevi: **İş Bankası Kültür Yayınları**
 Sayfa Sayısı: **336**

Sigmund Freud

Yazar: **Alan Porter**
 Çevirmen: **Ece Okutan**
 Yayınevi: **İlksatır Yayınevi**
 Sayfa Sayısı: **276**

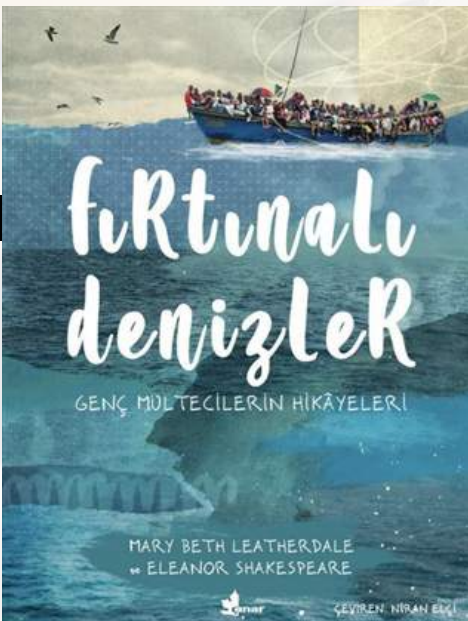
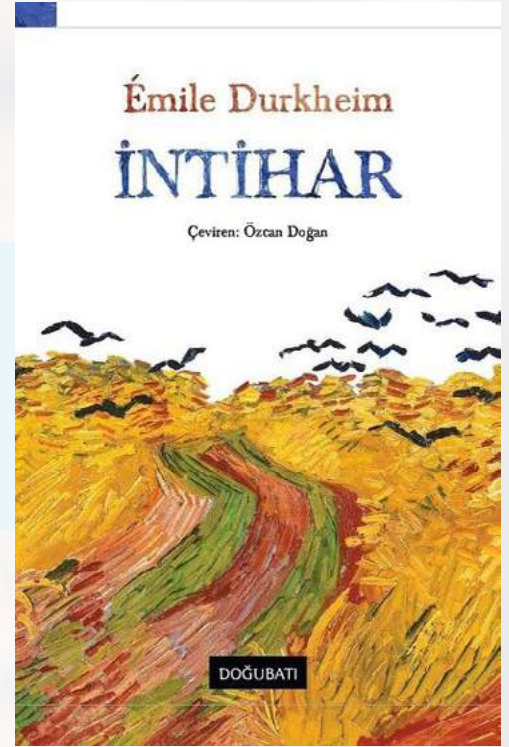

Antalya'da Bir Ayan Ailesi: Tugayoğulları

Yazar: Süreyya Hiç
Yayınevi: Der Yayınları
Sayfa Sayısı: 264

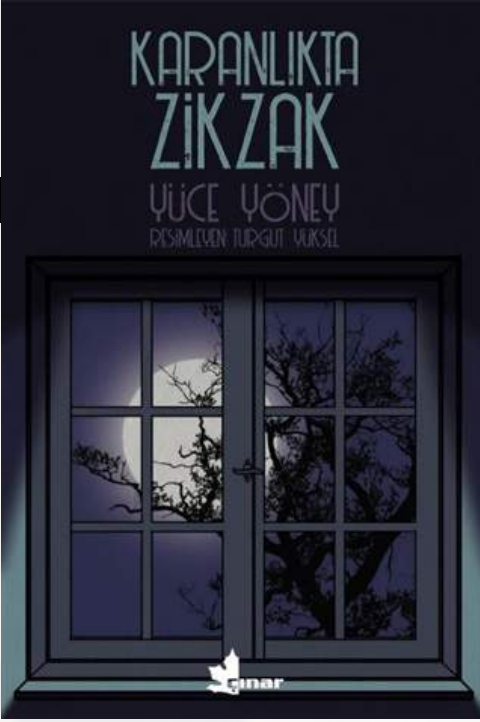
İntihar

Yazar: Emile Durkheim
Çevirmen: Özcan Doğan
Yayınevi: Doğu Batı Yayınları
Sayfa Sayısı: 507

Fırtınalı Denizler

Yazar: Mary Beth Leatherdale
Çevirmen: Niran Elçi
Yayınevi: Çınar Yayınları
Sayfa Sayısı: 64

Karanlıkta Zikzak

Yazar: Yüce Yöney

Yayınevi: Çınar Yayınları

Sayfa Sayısı: 72

Şölen | Satılık Filozoflar | Astroloji

Yazar: Loukianos

Çevirmen: Emre Poyraz

Yayınevi: Pinhan Yayınları

Sayfa Sayısı: 112

TANIDIK VE YENİ

NIETZSCHE'DE
AŞIRILIK, YAŞAM, KENDİLİK

Editörler
Toros Güneş Esgün & Gülben Salman

Werner Stegmanier, Nazile Kalaycı, Zeynep Talay Turner,
Barış Parkan, E. Murat Çelik, Sengün M. Acar Korkun,
Necdet Yıldız

PINHAN

Tanıdık ve Yeni

Yayına Hazırlanayanlar: Toros Güneş
Esgün & Gülben Salman

Yayınevi: Pinhan Yayınları

Sayfa Sayısı: 136